

TREBALL FINAL DE GRAU EN EDUCACIÓ SOCIAL

"El camí de les persones refugiades"

Autora:

Clàudia Thormann Miquel

Tutora:

Montserrat Garcia Oliva

FACULTAT D'EDUCACIÓ SOCIAL I TREBALL SOCIAL PERE TARRÉS

UNIVERSITAT RAMON LLULL

CURS 2017/2018

BARCELONA, 21 DE JUNY

Índex

0. Resum/Resumen/Abstract	3
1. Introducció i justificació	6
2. Pregunta inicial i objectius	8
3. Metodologia	10
4. Marc teòric	12
4.1. Què és un/a refugiat/da?	12
4.2. Diferència entre refugiat/da i immigrant	13
4.3. Causes de refugi	14
4.4. Sol·licitant d'asil	15
4.4.1. Sol·licitant d'asil a Europa	15
4.4.2. Estatut de refugiat a la Constitució Espanyola	16
4.5 Vies d'arribada i rutes migratòries	17
4.5.1 Rutes d'accés a Europa	17
4.6 Què és un camp de refugiats	20
4.7 Història i orígens dels camps de refugiats	21
4.8 ACNUR (Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats)	24
4.8.1 Què és ACNUR	24
4.8.2 Història	24
4.8.3 Comité Espanyol d'ACNUR	25
4.9 Crisi de refugiats a la Unió Europea i Espanya	25
4.9.1 Països que han acollit el major número de refugiats als 2016 ...	26
4.10 Necessitats especials del col·lectiu de persones refugiades	26
4.10.1 Dones	28
4.10.2 Infància	31
4.11 Efectes psicològics de les persones refugiades	33
4.11.1 Procés d'adaptació	34
4.11.2 Efectes psicològics en la infància	35

4.11.3 Treball dels professionals	36
4.12 Integració	37
4.12.1 Contextualització a Europa i Espanya	37
4.12.2 Dificultats per la integració	38
4.12.3 Inserció laboral i habitatge	39
5. Anàlisi i discussió	41
6. Conclusions	51
7. Bibliografia	52

0. Resum/Resumen/Abstract

Durant tot el camí que fan les persones refugiades des de que marxen del seu país fins que arriben a un país d'acollida, passen per moltes situacions de risc i dificultats. Aquestes dificultats comencen quan una persona ha de marxar del seu país perquè la seva vida corre perill. Han de deixar-ho tot sense saber quan hi podran tornar o si hi podran tornar mai.

A partir d'aquí, emprenen un camí molt dur i ple d'obstacles. Viatges perillosos per terra o per mar, traficants que es volen aprofitar d'aquestes persones, exposició a situacions de violència i abusos, haver de viure en un camp de refugiats... I tot això sense saber quant durarà aquest camí i si podran arribar al país d'acollida.

En aquest treball es fa una reflexió sobre totes les parts de l'itinerari que fan les persones refugiades i les diferents situacions a les que estan exposats i exposades durant aquest, acabant amb el seu procés d'integració al país d'acollida.

Paraules clau: persones refugiades, camp de refugiats, país d'acollida, itinerari, integració.

Durante todo el camino que hacen las personas refugiadas desde que se van de su país hasta que llegan a un país de acogida, pasan por muchas situaciones de riesgo y dificultades. Estas dificultades empiezan cuando una persona tiene que huir de su país porque su vida corre peligro. Tienen que dejarlo todo sin saber cuando podrán volver o si podrán volver algún día.

A partir de aquí, emprenden un camino muy duro y lleno de obstáculos. Viajes peligrosos por tierra o por mar, traficantes que se quieren aprovechar de estas personas, exposición a situaciones de violencia y abusos, tener que vivir en un campo de refugiados... Y todo esto sin saber cuánto durará este camino y si podrán llegar al país de acogida.

En este trabajo se hace una reflexión sobre todas las partes del itinerario que hacen las personas refugiadas y las diferentes situaciones a las que están expuestos y expuestas durante este, acabando con su proceso de integración al país de acogida.

Palabras clave: personas refugiadas, campo de refugiados, país de acogida, itinerario integración.

Refugees go through many situations of risk and difficulties during the journey they have to take since they leave their country until they get to a host country. These difficulties begin when a person has to flee from their country because their life is at risk. They have to leave everything behind not knowing when they will be back or if they will ever be back at all.

From this point, they undertake a very hard path full of obstacles. Dangerous trips by land or sea, smugglers who try to take advantage of them, exposure to situations of violence and abuse, living in a refugee camp... All that not knowing how long this journey is going to be and if they will be able to get to the host country.

This paper reflects on the different parts of this journey that refugees have to take and the situations they will have to face while this lasts until their process of integration in the host country.

Key words: refugees, refugee camp, host country, journey, integration.

1. Introducció i justificació

Una de les primeres vegades que vaig sentir parlar de camps de refugiats va ser sobre finals de 2015, quan als mitjans de comunicació va començar a haver-hi més ressò sobre la crisi dels refugiats sirians. Abans d'això, sincerament, no recordo saber gairebé res sobre les persones refugiades o les seves històries.

Es va començar a parlar sobre la crisi dels refugiats a Europa, sobre tot dels sirians, que des de l'any 2011, quan va estallar la guerra civil a Síria, van haver de marxar del seu país. Em van impactar bastant totes les notícies que anaven sortint sobre aquest tema i les imatges de tantes persones, des de nens i nenes fins a gent gran, havent de fugir del seu propi país, no sabent si hi podran tornar mai i arriscant les seves vides, pel mar o per terra, per arribar a Europa. Encara em va impactar més tot quan vaig començar a veure com tractaven els països d'Europa i del món en general aquest tema. Com alguns països parlaven d'acollir un petit percentatge d'aquestes persones i "repartir-les" per Europa com si fossin objectes o com alguns fins i tot no volien acollir-ne cap.

A mesura que passaven els mesos semblava que la situació anava empitjorant i que cada vegada hi havia més gent fugint del seu país i més gent arribant a Europa. Cada vegada més discursos d'odi, racisme i xenofòbia als mitjans de comunicació però també, per sort, molta solidaritat per part de moltes persones i moltes campanyes per demanar poder acollir a les persones refugiades.

Tot aquest tema em va impactar molt i em va fer voler-ne saber més, vaig anar a xerrades i manifestacions i finalment vaig decidir que volia poder col·laborar i ajudar d'una manera més directa. Semblava que la opció més lògica per anar a fer de voluntària era a Grècia, on arribava la majoria de gent i on semblava que feien falta més persones voluntàries. Buscant informació però, vaig sentir a parlar de Calais, un dels camps de refugiats més grans d'Europa, després de Grècia i Turquia, situat al nord de França.

Vaig decidir anar-hi a fer de voluntària durant 10 dies. Tenia moltes ganes d'ajudar i aprendre sobre el tema però també em feia por de que una situació tan dura em superés. M'hi vaig acabar quedant 3 mesos.

Un dels aspectes que més em va impressionar, només arribar, va ser veure que la majoria de refugiats no eren sirians. De fet n'hi havia molt pocs. La gran majoria eren nois joves d'Afganistan i de Sudan i n'hi que portaven gairebé un any allà. Allà vaig aprendre que la crisi mundial de refugiats no era exclusiu de Síria i que portava més temps passant del que em pensava.

Va ser una experiència dura i intensa, tant física com psicològicament, que em va fer aprendre molt i em va fer canviar la visió de moltes coses. Vaig conèixer gent increïble i vaig poder escoltar les seves històries i compartir grans moments.

Vaig marxar d'allà sabent que en un futur vull seguir dedicant molt temps de la meua vida a ajudar a les persones refugiades i treballar perquè algun dia desapareguin els camps de refugiats. Es per això que vaig decidir fer el meu TFG sobre aquest tema.

Primer vaig decidir que volia fer el treball sobre les persones refugiades però no sabia molt bé com enforçar-lo. He anat canviant una mica d'idea a mesura que anava buscant informació del treball fins que finalment vaig decidir fer-ho sobre l'itinerari de les persones refugiades. És a dir, tot el camí des de que han de marxar del seu país fins que arriben al país de destí, junt amb tot el que viuen entre mig d'aquests dos punts.

2. Pregunta inicial i objectius

Aquest treball consistirà en un aprofundiment teòric sobre el col·lectiu de les persones refugiades. És un tema ampli i que aborda molts temes i àmbits, així que per aquest treball em centraré en tot l'itinerari que fa una persona refugiada, des de que marxa del seu país, el camí fins el país d'acollida i un cop allà sobre els camps de refugiats i també sobre la integració de les persones a la societat del país on han arribat.

Així doncs, la pregunta inicial del treball seria "Com és l'itinerari d'una persona refugiada?". Com a itinerari vull dir, no només el camí físic en sí d'un lloc a l'altre, sinó també les diferents situacions que viuen durant aquest.

El primer objectiu consistirà en exposar i explicar les causes de refugi. És a dir, els motius pels quals una persona ha de fugir del seu país i, per tant, consisteix en la primera part d'aquest itinerari.

El segon objectiu seria definir què és una persona refugiada. La definició d'aquest terme així com els aspectes que l'engloben com seria per què es converteix una persona en refugiada. Perquè quedi clar el concepte, també es compararà amb termes similars com poden ser "immigrant" o "sol·licitant d'asil".

El tercer objectiu d'aquest treball està enfocat a la part més física del camí, i seria explicar les diferents vies d'arribada al país d'acollida. És a dir, un cop la persona ha marxat del país, parlar sobre les vies més comuns per marxar d'aquest fins que arriben a un altre.

Seguin la línia del tercer objectiu, el quart objectiu seria parlar sobre la crisi de refugiats a Europa i Espanya dels últims anys, veure què ha estat passant i com ho han gestionat des de la UE i Espanya i si aquests han complert amb tot el que van dir a l'hora d'acollir als refugiats. Dins d'aquest objectiu també veurem doncs, quins són els països que han acollit més persones refugiades durant aquesta crisi.

El cinquè objectiu fa referència a la part de l'itinerari quan les persones ja han arribat a un altre país, sigui el país on volen quedar-se o sigui un país que els queda a la meitat del camí. L'objectiu doncs, és definir què és un camp de refugiats. És un objectiu important ja que la majoria de persones passen temps a algun camp en algun moment del seu camí. Així doncs, l'objectiu és explicar què és i com funciona un camp, així com la feina que es fa en aquests, principalment per part de les ONGs. Dins d'aquest objectiu es parlarà també sobre ACNUR (Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats), que és la principal ONG que treballa amb persones refugiades des de fa moltes dècades.

El sisè i últim objectiu seria l'última part de l'itinerari de les persones refugiades. Aquest seria, un cop han arribat al país destinatari, conèixer com funciona la integració de les persones refugiades i com es treballen les dificultats d'integració que poden tenir. Dins d'aquest punt també m'agradaria parlar sobre els efectes psicològics que pateix aquest col·lectiu i com es treballen per part dels professionals així com veure com afecten aquestes en la seva integració.

3. Metodologia

La metodologia fa referència a com es realitzarà el treball, com estarà estructurat i d'on s'obté la informació.

La primera part que trobem del treball és el sumari. Aquest l'he anat redactant a mesura que anava decidint quins apartats volia realitzar i a mesura que es anava fer i dividint.

La segona part del treball que he redactat és la introducció i la justificació. En aquest apartat he explicat de manera redactada perquè he escollit fer el meu treball sobre el col·lectiu de les persones refugiades. També he explicat una mica com vaig conèixer més aquest tema i l'interès que em va provocar.

Respecte el marc teòric, l'he separat en els diferents temes que volia tractar en el treball i dels quals he fet l'anàlisi a continuació. He escollit alguns diferents apartats sobre el tema per poder parlar de tot l'itinerari que fan les persones refugiades. És a dir, totes les situacions que es van trobant des de que han de marxar del seu país fins que arriben a un altre, i tot el que passa entre mig. Alguns d'aquests apartats que he escollit són més genèrics per introduir el tema i saber de què estem parlant, com serien diferents conceptes com què és un refugiat o què és un camp de refugiats. A partir d'aquí he anat redactant els altres apartats sobre tot l'itinerari que fan.

La major part de la informació l'he obtingut d'internet. Per a molts dels apartats he fet servir pàgines web de les ONGs, principalment d'ACNUR, que té molts articles i moltes notícies sobre els temes més actuals sobre les persones refugiades. Aquesta pàgina web, tant l'espanyola com la internacional, m'ha servit per trobar molta informació sobre les parts més descriptives, com per exemple les característiques d'un camp de refugiats, la història sobre aquests i fins i tot les necessitats de la infància.

Per altres apartats com les vies migratòries i la integració, he fet servir informes de diferents organitzacions on publiquen informació anual sobre el tema dels refugiats.

Per l'apartat de les causes de refugi i com a complementació d'alguns altres apartats, també he fet servir un parell de llibres que vaig trobar a la biblioteca.

Per a la majoria d'altres apartats, he fet recerca per internet i he trobat articles de diari o diferents autors a través de google acadèmic. He de dir que se m'ha fet una mica complicat trobar molts autors sobre aquest tema, ja que la majoria de informació que hi ha és d'articles de diari o publicacions de les ONGs.

Per altra banda, l'anàlisi l'he redactat a partir de tota la informació extreta en el marc teòric i l'ha he anat estructurant i analitzant segons el meu tema, que és l'itinerari d'aquestes persones i totes les situacions i obstacles que es troben al camí.

Respecte a la conclusió, he fet una reflexió final sobre tot el treball i el que he fet i tot el que he après.

Per últim trobem la bibliografia, que fa referència a totes les pàgines web, articles i llibres que he consultat i utilitzat per a fer aquest treball.

4. Marc teòric

4.1 Què és un/a refugiat/da?

“A l'utilitzar el terme població refugiada, estem fent referència, directament, a un concepte legal que restringeix la seva definició a un determinat col·lectiu. Concretament, es tracta d'aquella població que, al complir determinades condicions recollides en les legislacions nacionals i internacionals, té dret a ser objecte de protecció especial en el país de destinació. D'aquesta manera, és possible elaborar un disseny administratiu de sol·licitud i concessió de l'estatus del refugiat, a partir de l'especificació de les característiques que ha de complir com a tal.” (Espinar, 2010, p. 37)

Segons l'Estatut dels Refugiats Convenció de Ginebra (1951), una persona refugiada és aquella que és perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un grup social o opinions polítiques no pot acollir-se a la protecció del seu país d'origen i ha de fugir d'aquest.

Segons Espinar, E. (2010), hi ha persones que, tot i complir les condicions de la legislació internacional i, per tant, tenen dret a ser objecte de protecció pel país d'acollida, no reben aquesta protecció. Això és degut a que hi ha països que no reconeixen l'estatus de refugiat ni han firmat les acords internacionals. A les persones refugiades que no reben aquest reconeixement per part del país d'acollida se les coneix com a població refugiada de facto.

A partir de la definició de refugiat de la Convenció de Ginebra es van derivar dues definicions respecte la població refugiada:

“El primer, el refugiat com a activista, implicat en algun tipus d'activitat política significativa que l'Estat vol reprimir. El segon, el refugiat com un objecte d'abús per part de l'Estat pel fet de pertànyer a un grup social o cultural concret.” (Zolberg, Suhrke , Aguayo, 1989, p.30)

Segons Espinar, E. (2010), després d'aquestes dues definicions de població refugiada, es va acabar incorporant una tercera després de que sorgissin dos altres acords internacionals importants com van ser la Convenció sobre Refugiats de la Organització de la Unitat Africana (1969) firmada per 45 països i la Declaració de Cartagena sobre Refugiats (1984) que alguns països de Llatinoamèrica van incorporar a les seves legislacions nacionals.

Aquesta tercera definició, defineix a la població refugiada com a meres víctimes. Segons Zolberg, Suhrke i Aguayo (1989), es defineix a la població refugiada com a persones que han hagut de ser desplaçades del seu país d'origen a un altre degut a una situació de violència generalitzada que fa impossible la vida al seu país.

4.2 Diferència entre refugiat i immigrant

Segons ACNUR (2015), sovint, a la premsa i a les xarxes socials, s'intercanvia, de manera errònia, el terme "refugiat" i "immigrant". Aquests dos termes són diferents i aquesta diferència és important.

Segons Edwards, A. d'ACNUR (2015) defineix el terme refugiat com una persona que fuig del seu país d'origen degut a un conflicte armat o una persecució. Es tracta d'una persona que viu una situació tan perillosa que ha de marxar a un altre país per a buscar aquesta seguretat que no pot trobar al seu país d'origen. Al ser reconeguts com a refugiats de manera internacional, tenen accés a l'assistència dels estats, així com l'ajuda d'ONGs.

Per altra banda, es defineix el terme immigrant com una persona que escull deixar el seu país i anar-se'n a un altre de manera voluntària i per decisió pròpia per millorar la seva qualitat de vida o aspectes com l'educació o buscar feina. Les persones immigrants segueixen rebent protecció del seu país d'origen.

Segons Onghena, Y. (2015), en moltes ocasions, tota aquesta teoria no es dona quan es contrasta amb la realitat. Si demanar asil és un dret fonamental de tota persona refugiada, no hauria d'existir els refugiats il·legals. No obstant, la realitat és que molts països dificulten l'entrada de refugiats i no fan diferències legals entre les persones refugiades i les migrants.

"La línia divisòria entre "forçat" i "voluntari" tampoc és molt clara, ja que les motivacions de les persones solen ser diverses. El refugiat fuig d'algun tipus d'amenaça al seu país d'origen. Fugir de la fam queda en la categoria de migració voluntària? Aquell immigrant que va arribar a Líbia confiant en una millora de les seves condicions de vida i de cop i volta ha de fugir d'aquest país per la violència armada, segueix sent considerat immigrant? Altres factors que motiven el desplaçament són la pressió demogràfica, la inestabilitat política, sense parlar dels factors culturals i històrics i la influència dels mitjans de comunicació.

Com els hi diem a aquells migrants víctimes del tràfic il·legal de persones? Coneixem la motivació dels nens que viatgen sols? En quina categoria es parla de les dones que fugen de sistemes socio-culturals o jerarquies patriarcals que violen els drets humans? Encara hi ha un altre factor: els problemes ecològics que obliguen a les persones o grups a desplaçar-se –de manera temporal o permanent- per causa de desastres naturals, la degradació del medi ambient o la desertització que no els permeti viure en seguretat i preveure les seves necessitats primàries. Són immigrants? Són refugiats?" (Onghena, 2015, p. 3)

4.3 Causes de refugi

Segons Navarro, E., Rodríguez, P. i Portillo, P. (1995) en els *Cuadernos de Sensibilización* de la ONG Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad, les diferents raons i causes per les quals una persona marxa del seu país i busca refugi són les següents:

- Causes polítiques:

Dins de les causes polítiques trobem que les principals són per identitat; raça, nacionalitat o pertinença a un grup social o bé per les seves creences com serien la religió o una opinió política. Aquests aspectes sovint s'han convertit en motiu de busca de refugi per part de moltes persones sobre tot en moments de revolucions, canvis de règims o governs o naixement d'un nou estat. Molts d'aquests fets solen anar lligats a conflictes armats la qual cosa impulsa a moltes persones a fugir en front a aquests perills.

- Causes econòmiques:

La pobresa extrema en moltes regions també ha provocat tensions i conflictes entre diferents comunitats a o ètnies. Aquesta sovint ha provocat violència entre les persones a l'hora de repartir aliments o recursos, la qual cosa ha derivat a conflictes comunitaris i ha causat que grups més minoritaris hagin hagut de marxar degut a aquesta situació de perill.

- Causes mediambientals:

Dins d'aquestes causes trobem principalment els desastres naturals com poden ser inundacions, terratrèmols, i sequeres entre d'altres. Aquests factors solen afectar l'estructura econòmica de moltes regions, la qual cosa provoca conflictes socials. Per altra banda, també entren dins aquesta categoria els desastres d'origen humà com seria, per exemple, un escapament nuclear.

- Causes ètniques:

La diversitat ètnica és una realitat de la geografia humana que sovint comporta conflictes. La construcció d'Estats-Nació amb la idea de fer-los ètnicament únics ha sigut al llarg de la història un factor que ha comportat guerres i forta violència. Els grups minoritaris han sigut vistos al llarg de la història com un obstacle a l'hora de crear una identitat cultural homogènia. Aquesta idea de "neteja ètnica" que s'ha donat en diferents països, comporta genocidis i expulsions del territori i que aquests grups hagin de buscar refugi a un altre país.

4.4 Sol·licitant d'asil

Segons ACNUR (2017), els termes “sol·licitant d'asil” i “refugiat” sovint es confonen o es pensa que volen dir el mateix. Un sol·licitant d'asil però, és aquella persona que sol·licita el reconeixement de la condició de refugiat quan la seva sol·licitud encara no ha estat avaluada de forma definitiva.

“Un sol·licitant d'asil és una persona que busca protecció internacional. Als països amb procediments individualitzats, un sol·licitat d'asil és algú el qual la seva sol·licitud encara no ha estat acceptada pel país on l'ha sol·licitat. No tots els sol·licitants d'asil seran finalment reconeguts com a refugiats però si que tots els refugiats han sigut sol·licitants d'asil en un inici.” Amnistia Internacional (2017).

Segons ACNUR (2017), de mitjana hi ha al voltant d'un milió de sol·licitants d'asil arreu del món. A finals de l'any 2016, n'hi havia 2,8 milions a tot el món.

4.4.1 Sol·licitud d'asil a Europa

“En el marc del Dret de la UE, la Carta dels Drets Fonamentals preveu el dret d'asil en el seu article 18 i la prohibició de devolució en el seu article 19. El article 78 del TFUE (Tractat de Funcionament de la Unió Europea) preveu la creació d'un sistema europeu comú d'asil que respecti les obligacions imposades als Estats per la Convenció de Ginebra de 1951. Per aplicar aquesta disposició s'han adoptat diversos instruments legislatius. Aquests instruments reflecteixen també la protecció enfront de la devolució continguda en l'article 33 de la Convenció de Ginebra de 1951.

L'article 3.1 del Reglament de Dublín (Reglament (UE) 604/2013) requereix que els Estats membres de la UE examinin tota sol·licitud de protecció internacional presentada per nacionals de tercers Estats o per persones apàtrides, i que tal sol·licitud sigui examinada per un sol Estat membre.” Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea. Manual de Dret Europeu sobre asil, fronteres i immigració (2014, p38)

“En el marc del CEDH (Comissió Europea de Drets Humans) no existeix el dret d'asil com a tal. No obstant això, rebutjar a un individu, ja sigui a la frontera o en algun altre lloc de la jurisdicció de l'Estat, posant-ho en situació de risc de tortura o altres tractes o penes inhumans o degradants, està prohibit per l'article 3 de el CEDH. En casos extrems, l'allunyament, l'expulsió o l'extradició també poden plantejar un problema conformement a l'article 2 de el CEDH, que protegeix el dret a la vida.” Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea. Manual de Dret Europeu sobre asil, fronteres i immigració (2014, p39)

Per altra banda, al Manual de Dret Europeu sobre asil, fronteres i immigració (2014), també és comentat en el punt “Refugiats reconeguts i persones a les que se’ls reconeix la necessitat de protecció subsidiària”, que, a les persones que se’ls hi reconeix aquesta necessitat de protecció internacional, tenen dret a obtenir permisos de residència. Aquests permisos de residència són de 3 anys per a les persones refugiades i un any per a la protecció subsidiària.

Segons l’informe anual de la Comissió Espanyola d’Ajuda al Refugiat (2017), al llarg de l’any 2016, es van començar a posar en marxa polítiques molt restrictives de sol·licitud d’asil i d’immigració a la Unió Europea. Això va ser principalment degut a la força que havien guanyat en els últims temps diferents partits polítics amb discursos xenòfobs i anti-immigració a molts dels països que la formen. A conseqüència d’això, van fracassar els acords que s’havien fet prèviament sobre la reubicació i reassentament de persones refugiades. L’any 2017, quan es va realitzar aquest Informe, només s’havia complert un 16% de les quotes acordades.

4.4.2 Estatut de refugiat a la Constitució Espanyola

Un cop una persona ha tingut acceptada la seva sol·licitud d’asil, adopta l’estatut de refugiat. Segons Navarro, E., Rodríguez, P. i Portillo, P. (1995), la Constitució Espanyola declara que “Els estrangers tindran a Espanya les llibertats públiques que garanteixin el present títol en els termes que estableixin els tractats i la llei” (Article 13). És a dir, que aquestes persones tindran reconeguts els mateixos drets i les mateixes llibertats bàsiques que la resta de la ciutadania dins del marc jurídic vigent.

Navarro, E., Rodríguez, P. i Portillo, P. (1995) destaquen la importància de treballar amb les persones refugiades i oferir-los informació sobre els seus drets així com de a seva manera d’exercir-los. Aquestes qüestions bàsiques que s’han de treballar serien: l’estatut legal, la documentació obligatòria, la reunificació familiar, l’allotjament, l’educació, sanitat i treball, el retorn al país d’origen i les associacions per a persones refugiades així com les institucions a les que poden acudir en cas de necessitat.

Destaquen la importància de proporcionar-los aquesta informació ja que diuen que aquestes persones poden tenir diferents obstacles a l’hora d’arribar a aquesta informació per a motius com poden ser l’idioma o la desconfiança d’aquests cap a les diferents institucions. Respecte a aquest últim aspecte cal destacar que són persones que, en molts casos, han estat perseguits per a les autoritats dels seus països d’origen.

4.5 Vies d'arribada i rutes migratòries

Segons l'Informe de les rutes migratòries del CEAR (2017), s'han perdut moltes vides en els últims anys en diferents rutes migratòries arran del món. La major part d'aquestes morts, han estat en fronteres europees. Es calcula que l'any 2016 van morir 7.495 persones per vies marines, de les quals 5.079 van ser al mar mediterrani. Els anys anteriors havia hagut la meitat de morts respectivament. Això indica que durant aquell any, es va incrementar el número de persones que intentaven arribar a Europa i aquesta no va proporcionar vies segures.

Segons l'OIM (Organització Internacional per les Migracions), l'any 2016 van arribar 339.783 persones refugiades per la via marítima a Europa, principalment per Grècia i Itàlia.

4.5.1 Rutes d'accés a Europa

Segons l'Informe de les rutes migratòries del CEAR (2017), les diferents rutes migratòries d'accés a Europa més transitades durant els últims anys són les següents:

1. Ruta de l'Àfrica Occidental

Aquesta ruta va des de diferents països africans com Senegal, Mauritània o el Marroc fins les Illes Canàries. Va ser una de les principals vies d'arribada a Europa a principis de la dècada del 2000, però a dia d'avui ja no és de les més freqüents.

L'any 2006, 39.180 persones van arribar per aquesta via. L'any següent però, es van firmar acords bilaterals entre Espanya i varis països africans que restringia aquesta frontera. Arran d'això, les arribades van caure en picat.

2. Ruta del Mediterrani Oest

La següent ruta fa referència a l'àrea entre Espanya i el Marroc. Durant molt de temps, les persones que arribaven a Espanya per aquesta ruta eren procedents del Marroc o Algèria. En els últims anys però, la ruta del mediterrani oest s'ha convertit en una ruta comú per a persones d'altres països una mica més llunyans com Mali, Sudan, Sudan del Sud, Nigèria i Camerun i fins i tot de Síria.

Aquesta ruta es pot realitzar tan per via marítima com per terra. Per la via marítima s'arriba a les costes andaluses. Quan es realitza per terra es sol fer a través de Ceuta i Melilla. Aquesta segona via però, s'ha vist restringida degut als reforços per part del Marroc, la qual cosa fa que, en els últims anys, la majoria de persones hagin optat per la via marítima. A l'octubre de 2016, s'havien registrat 7.888 arribades durant aquell any.

En aquesta ruta es van detectar diferents dificultats com van ser casos de separacions entre famílies al no deixar creuar a tothom, principalment en famílies síries així com deixar atrapades moltes persones en aquella frontera, principalment persones subsaharianes.

3. Ruta Central Mediterrània

En els últims anys i durant la crisi de refugiats europea, aquesta ha sigut la principal ruta migratòria a Europa. Aquesta començar principalment a les costes líbies o egípcies i arriba a les costes italianes. L'any 2016, 137.055 persones van arribar a Europa per aquesta ruta, la gran majoria de Nigèria, Eritrea i Guinea.

A part del risc que comporta aquesta ruta marítima en si, també és molt perillosa ja que a Líbia hi ha molts traficants que embarquen a les persones en barques poc segures i a masses persones per embarcació, la qual cosa augmenta el risc de bolcar. Molts traficants que cobren al voltant de 2.000€ per una travessia potencialment mortal.

És considerada la ruta més perillosa de tot el món. L'any 2016 van haver-hi 4.576 morts o desaparicions en aquesta ruta.

4. Ruta d'Apúlia i Calàbria (Itàlia)

És una ruta poc freqüentada. Les persones que arriben fins a aquestes dues ciutats generalment ho fan des de Grècia, Turquia o Egipte i la majoria són d'origen siriana. Va tenir la major afluència l'any 2011 amb 5.259 arribades i des de llavors ha anat disminuint cada any.

5. Ruta del Mediterrani Est

La majoria de persones que entren a Europa pel mar Egeu ho fan a les illes gregues, principalment per l'illa de Lesbos. En aquesta ruta també s'hi troben molts traficants, sobre tot a les ciutats turques, convertint-la així en una ruta molt perillosa. L'any 2015, durant els inicis de la crisi europea de refugiats, van arribar 885.386 persones per aquesta ruta. A partir de l'any següent, després de l'acord que va firmar la Unió Europea i Turquia on es va restringir l'entrada de persones, el número d'arribades va caure en picat, havent-hi només 180.259 al 2016.

6. Ruta Oest dels Balcans

Aquesta ruta passa per països com Macedònia, Sèrbia, Hongria i Croàcia. L'any 2015 van haver-hi 766.038 entrades per aquesta ruta, sent una de les més transitades aquell any. A partir de l'any següent, es van anar disminuint degut a les mesures de control de fronteres i les polítiques d'asil preses per diferents països.

Entre el 2015 i 2016, alguns dels països pels quals passa la ruta, van anar tancant les seves fronteres. La qual cosa va ser que les persones que la seguien haguessin de desplaçar-se i canviar el seu camí varies vegades. Això també va fer que s'anessin creant diferents camps de refugiats improvisats en aquestes. És una ruta freqüent per a persones provinents d'Afganistan i Pakistan així com de Síria i Iraq.

7. Ruta de les Fronteres de l'Est

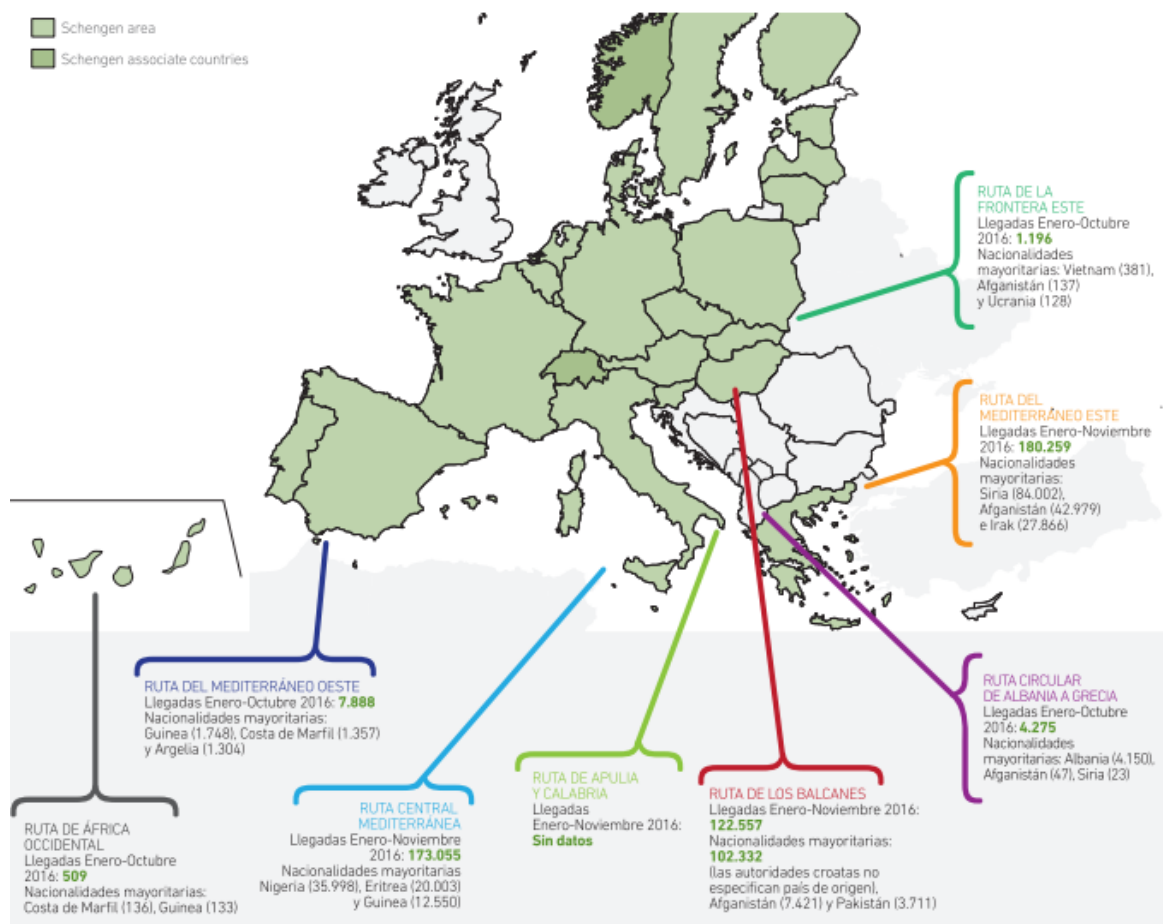
Aquesta ruta representa un petit percentatge de les arribades a Europa. Hi ha una frontera de més de 6.000km que separa diferents països com Ucraïna, Moldàvia, Bielorússia i Rússia de països de la UE com Estònia, Finlàndia, Hongria, Letònia, Lituània, Polònia, Noruega i Eslovàquia entre d'altres.

Les condicions climàtiques d'aquesta ruta són molt dures i, a més a més, està prohibit creuar-la a peu. L'any 2016, només 1.000 van aconseguir arribar per aquesta ruta.

8. Ruta Circular d'Albània a Grècia

Aquesta va ser una de les rutes més transitades entre el 2008 i 2010 on 35.300 persones van arribar a Grècia des d'Albània. A partir de l'any següent, va caure en picat el número d'arribades.

És una via utilitzada generalment per persones albaneses que principalment marxen del seu país per problemes econòmics.

Imatge extreta de l'Informe de Rutes Migratòries de CEAR (2017)

4.6 Què és un camp de refugiats?

Segons ACNUR Comité Español (2017), un camp de refugiats és creat per aixopugar, durant un temps determinat, a un grup de persones que han hagut de fugir del seu país a causa d'algun conflicte mentre busquen un lloc on poder refer les seves vides. Al camp de refugiats necessitaran menjar, un lloc on dormir i assistència mèdica.

Hi ha diversos motius pels quals una persona pot arribar a un camp de refugiats. A vegades pot ser per una situació que s'acaba solucionant en poc temps i poden tornar al seu país, però hi ha altres casos més complicats que fa que hi hagi persones que passen anys a un camp de refugiats. En aquests casos més llargs, com per exemple refugiats de Somàlia que viuen en camps a Kènia des de l'any 1991, es creen comunitats amb característiques i necessitats típiques d'un poble o una ciutat i compten amb una planificació específica. ACNUR, la Creu Roja i Oxfam Intermón recullen diferents documents que s'utilitzen per tenir en compte i satisfer les necessitats bàsiques de construcció i funcionament d'un camp de refugiats.

ACNUR Comité Español (2017) explica a la seva pàgina web algunes de les característiques que defineixen i expliquen què és un camp de refugiats i com funciona.

El primer aspecte que tenen en compte és l'emplaçament. Se solen situar els camps en zones pròximes a nuclis de població i lluny de zones de guerra o no segures. El segon aspecte és fer participar a les persones afectades en el disseny del camp per assegurar que es podran satisfer les seves necessitats, aprofitar els recursos i fer un anàlisi del que més necessiten. El tercer aspecte a tenir en compte és l'estructura. Que tingui una planta geomètrica i senzilla per facilitar al màxim la vida allà i també poder obtenir recursos fàcilment. El quart aspecte és la seguretat. El Govern del país amfitrió s'hauria d'encarregar de posar en marxa mecanismes de seguretat per les persones refugiades i evitar que entrin perills a la zona de refugi. També es posa en marxa un protocol intern per evitar robatoris, agressions i violacions dins del camp. El cinquè aspecte és l'habitatge. Es recomana un mínim de 3,5 metres d'espai per persona per garantir la seva comoditat. El sisè aspecte és l'administració i els serveis. Els camps de refugiats han de comptar amb una zona o servei d'acollida per a refugiats nous així com àrees sanitàries i administratives, servei educatiu, de proporció d'aliments

4.7 Història i orígens dels camps de refugiats

Segons Colin Bundy, membre honorari de Green Templeton College, Universitat d'Oxford (2016), la Primera Guerra Mundial i la Revolució russa de 1917 va ser els esdeveniments que van donar lloc a les primeres crisis de refugiats a Europa. Entre els anys 1914 i 1922, cinc milions de persones es van convertir en refugiats i refugiades i, a l'any 1923, la "segregació" de pobles entre Grècia i Turquia va provocar desplaçaments en ambdues direccions de 1,7 milions de persones. Al llarg d'aquestes anys, es van anar desenvolupant les primeres normatives i institucions per gestionar aquestes situacions.

Aquestes primeres migracions, però, es van veure eclipsades per l'onada de misèria que es va produir durant i després de la Segona Guerra Mundial. Entre l'any 1939 i 1943, al voltant de 30 milions de persones van fugir o van ser expulsades o deportades d'Alemanya i de la URSS. Al maig de 1945, hi havia més de 40 milions de persones refugiades a Europa, moltes sense sostre, en greu situació de misèria i fugint.

Al 1918 es van redefinir les fronteres i totes les persones van haver de romandre en el lloc en el qual vivien, exceptuant la situació de Grècia i Turquia. Després de la II Guerra Mundial,

es va produir el contrari. Amb l'excepció de Polònia, les fronteres van quedar pràcticament intactes i en el seu lloc es va traslladar a la gent per tot el centre i est d'Europa. El terme "depuració ètnica" encara no existia però és el que es va produir quan els polítics van dissenyar Estats nacionals molt homogenis a nivell ètnic.

"Hi ha dos aspectes notables d'aquesta crisi. El primer, l'extraordinària aportació del Comando Aliat i l'Administració de Socors i Rehabilitació de les Nacions Unides (UNRRA, per les seves sigles en anglès). En 1947, la UNRRA gestionava gairebé 800 camps de reassentament que albergaven a set milions de persones. Gràcies als seus colossals esforços, entorn de 1951 només quedaven 177 000 persones desplaçades en els camps. Milions havien estat reassentades; moltes més, repatriades; i un important nombre de persones havia emigrat. El segon aspecte és que entorn de 1951 es crearia un nou marc legal i institucional per respondre al fenomen dels refugiats amb la creació de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) que reemplaçaria a la UNRRA, i l'aprovació de la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats." (Bundy, 2016, p. 6).

Segons Bundy, C. (2016), la tercera crisi de refugiats no es va manifestar fins la dècada dels 90 a Europa. Aquesta es va produir per diversos motius i factors com van ser la ruptura del bloc soviètic, la guerra a Iugoslàvia, les guerres de les potències occidentals a l'Iraq i a l'Afganistan i l'11S i la "guerra contra el terrorisme". Tots aquests esdeveniments van provocar intents de restringir i controlar l'entrada de persones. Arran d'això es van endurir els controls de fronteres i van sorgir contrabandistes que es van aprofitar de la situació desesperada de les persones migrants.

Per últim, la quarta crisi de refugiats a Europa es va produir entre el 2011 i el 2015. Va ser causada per factors com la guerra a Síria, els Estats fràgils o fallits de Líbia, Afganistan, Iraq, Somàlia, Sudan i la República del Congo, la incapacitat dels Estats del Sud Global de gestionar la crisi i l'acollida de refugiats i refugiades, l'establiment de noves rutes a través de l'Europa de l'est i els Balcans cap a Alemanya, Suècia, el Regne Unit o Dinamarca.

"És una crisi europea, però el 80% dels 18 milions de refugiats i dels 27 milions de desplaçats interns del món no està situat a Europa sinó en països pobres d'Àfrica, Àsia, Orient Mitjà i Amèrica Llatina." (Bundy, 2016, p. 6).

Segons Baquero Cortés, C. (2012), a partir de l'any 1989 va començar a disminuir la violència política en tot el món. L'any 1950, van haver-hi arran de 700.000 de persones reportades mortes al món degut a guerres nacionals i internacionals i violència política. A partir de l'any 1970 la xifra va anar disminuint ja que van finalitzar les lluites anti-colonials

que i els cops d'estat que es van produir després de la Segona Guerra Mundial. L'any 2002, la xifra s'havia reduït a 20.000.

4.7.1 Convenció de l'Estatut dels Refugiats

La Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats va ser creada el 28 de juliol de 1951 a Ginebra durant una conferència de les Nacions Unides.

Segons Espinar, E. (2010), la Convenció de Ginebra va sorgir per a donar resposta a la situació en la que es trobava Europa després de la Segona Guerra Mundial.

Aquesta convenció està formada per diferents capítols que consten de varis articles.

El primer capítol tracta les disposicions generals: es defineix el terme "refugiat", es parla dels drets i les obligacions d'aquestes persones, de la prohibició a la discriminació, de la religió, de l'exempció a la reciprocitat i mesures excepcionals, de l'expressió "en les mateixes circumstàncies", que fa referència a que la persona ha de complir els mateixos requisits que si no fos una persona refugiada, de la continuïtat de residència i dels refugiats marins.

El segon capítol tracta la condició jurídica: l'estatut personal, els bens mobles i immobles, drets de propietat i d'associació i l'accés als tribunals.

El tercer capítol tracta les activitats lucratives: la feina remunerada, el treball pel propi compte i les professions liberals.

El quart capítol tracta el benestar: el racionament, l'habitatge, l'educació, l'assistència pública, la legislació del treball i assegurances socials.

El cinquè capítol tracta les mesures administratives: l'ajuda administrativa, la lliure circulació, els documents d'identitat i viatge, gravàmens fiscals, transferència d'havers, situacions d'irregularitat a un país, l'expulsió, la devolució i la naturalització.

El sisè capítol tracta les disposicions transitòries i d'execució: la cooperació de les autoritats nacionals amb les Nacions Unides, la informació sobre lleis i reglaments nacionals i la relació amb convencions anteriors.

El setè i últim capítol tracta les clàusules finals: la solució de controvèrsies, la firma, ratificació i adhesió, la clàusula d'aplicació territorial, la clàusula federal, les reserves, l'entrada en vigor, la denúncia, la revisió i les notificacions del Secretari General de les Nacions Unides.

4.8 ACNUR (Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats)

4.8.1 Què és ACNUR?

ACNUR, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats, és l'agència de la ONU que proporciona i treballa el tema dels refugiats. ACNUR porta més de 65 anys en funcionament i actualment treballa en 127 països arreu del món, atenent les necessitats de les persones que han hagut de fugir dels seus països per diferents raons. Actualment hi ha 65,3 milions de persones desplaçades i refugiades.

Des de finals dels anys 60, ACNUR compta amb una representació a Espanya. Consta d'un equip legal, de comunicació i relacions externes que treballen amb el Govern, ONG's i entitats proporcionant assessorament i suport a les persones refugiades que es troben a l'Estat Espanyol. Des de l'any 2014, ACNUR té presència a Ceuta, Melilla i la costa sud.

4.8.2 Història

ACNUR va sorgir com una organització humanitària global al finalitzar la Segona Guerra Mundial per ajudar a les persones europees que es van haver de desplaçar degut a aquest conflicte. L'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels refugiats va ser creat per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 1950. Van posar el termini de 3 anys per a completar les seves labors i la idea era que després es dissolgués.

L'any 1954, ACNUR va guanyar el Premi Nobel de la Pau pel seu treball pioner en ajudar a les persones refugiades a Europa. Poc després, l'any 1956, ACNUR es va haver d'enfrontar a la seva primera gran emergència. La Revolució Hongaresa va provocar una arribada massiva de refugiats. 200.000 persones van deixar Hongria i van arribar a Àustria.

Durant la dècada dels 60, la descolonització d'Àfrica va generar nombroses crisis de refugiats que va fer que ACNUR hagués d'intervenir. Les següents dues dècades, ACNUR també va proporcionar ajuda a les persones refugiades d'Àsia i Amèrica Llatina.

L'any 1981, ACNUR va rebre el seu segon Premi Nobel de la Pau, aquest cop per assistir a les persones refugiades a nivell mundial durant varies dècades.

Des de l'inici del segle XXI, ACNUR ha intervingut i ajudat en grans crisis de refugiats a Àfrica, l'Orient Mitjà i Àsia. També s'ha sol·licitat l'ajuda i col·laboració d'ACNUR amb les persones apàtrides a Àfrica i Amèrica Llatina.

Actualment, ACNUR compta amb 10,966 treballadors i treballadores.

4.8.3 Comitè Espanyol d'ACNUR

El comitè espanyol d'ACNUR va ser creat l'any 1993 com a una ONG d'utilitat pública i destinada a recaptar fons per finançar i donar suport a les operacions d'ACNUR arreu del món. S'encarrega de fomentar la conscienciació i sensibilització de la població espanyola amb la causa dels refugiats i treballar per a captar més socis i sòcies.

L'any 2016 ja es comptava amb 380.000 socis i sòcies a Espanya. El comitè també compta amb l'ajuda de diverses institucions i públiques i privades, grans empreses i pimes. L'any 2015, es va enviar a ACNUR 50 milions d'euros per atendre les necessitats de les persones refugiades.

La seu central del comitè espanyol d'ACNUR es troba a Madrid i té 6 delegacions, una a Barcelona, a Bilbao, a Pamplona, a Sevilla, a València i a Toledo.

4.9 Crisi de refugiats a UE i Espanya

Segons dades de la Comissió Europea, durant 2015 i 2016, la Unió Europea va experimentar l'arribada de més d'un milió de persones refugiades. La UE va acordar una sèrie de mesures per afrontar aquesta crisi, teòricament proporcionant ajuda a les persones que la necessitin. La Unió Europea va dir que es prendrien mesures per reubicar els sol·licitants d'asil així com reasentar les persones necessitades dels països veïns i tornar a les persones que no compleixin els requisits per a ser acollits al seu país d'origen.

Segons dades d'ACNUR (2015), al 2015 va arribar un número desconcertantment alt de refugiats a Europa. La principal via d'entrada dels refugiats va ser el Mediterrani central, des de Líbia a Itàlia. Aquesta ruta és encara més perillosa que la de Turquia fins les illes gregues. Les rutes d'aigua van deixar milers de morts aquell any.

El 20 d'abril de 2015 van morir 600 persones ofegades al Mediterrani quan la seva embarcació va bolcar a uns 180km de l'illa italiana Lampedusa. Desgraciadament, tragèdies com aquestes es van repetir al llarg de l'any. La via marina però, no era la única perillosa. El 28 d'agost de 2015, les autoritats austríaques van trobar 71 refugiats i immigrants morts dins un camió abandonat prop de la frontera d'Àustria i Hongria.

Segons La Vanguardia (2017), el 26 de setembre de 2017 es va complir el termini de dos anys que la Unió Europea va donar als seus estats membres per acollir a un total de

160.000 persones refugiades. Fins aquell dia però, el nombre de demandants d'asil que han reubicat en aquests estats no arriba a 45.000, poc més d'una quarta part de l'establert.

En el cas d'Espanya és encara pitjor. El Govern es va comprometre a acollir a més de 17.337 persones i només n'ha acollit 1.980, un 11,4% del nombre pactat.

L'acord de la Unió Europea d'acollida de refugiats es va acordar a l'estiu del 2015, en plena onada d'arribada de refugiats. En un principi es van limitar a pactar la reubicació de 32.200 demandants d'asil, però poques setmanes després el van augmentar a 160.000.

Davant de l'incompliment de l'acord per part del Govern Espanyol i la UE, diverses ONGs van emprendre una campanya de denúncia contra aquesta. A través d'un vídeo, Accem, Amnistia Internacional, Ayuda en Acción, CEAR, Coordinadora de ONGD, Fundació Cepaim, Médicos del Mundo, Oxfam Intermón i Red Acoge han criticat i denunciat l'actuació de la UE i el Govern Espanyol.

Al juny de 2017, el ministre d'Assumptes Exteriors i de Cooperació del Govern espanyol, Alfonso Dastis, va preveure que el nombre de refugiats que reubicaria Espanya serien menys dels acordats ja que molts no complien els requisits per ser-ho. El ministre de l'Interior, Juan Ignacio Zoido, va justificar el baix percentatge d'acollida de l'Estat Espanyol dient que degut al sistema complex que havia establert la Unió Europea. Es va excusar també dient que la majoria de països de la UE no havien acollit ni un 10% de la quota acordada.

4.9.1 Països que han acollit el major número de refugiats 2016

Segons Sara de Diego, periodista de El Confidencial (2017), el número de refugiats augmenta cada any fins haver arribat a 66 milions de persones. És la major crisi migratòria que ha viscut Europa des de la Segona Guerra Mundial. L'any 2015 es va aguditzar l'increment del nombre de refugiats i sol·licitants d'asil així com les promeses d'acollida per part de molts països de la Unió Europea. Es pot dir però, que la gran majoria d'aquestes promeses no han estat complertes i no s'ha sabut donar resposta als 1,1 milió de persones que han arribat a Europa els últims anys. Dels 10 països de tot el món que més refugiats van acollir l'any 2016, només un es de la UE: Alemanya.

Sara de Diego també comenta que els conflictes bèl·lics, la persecució política, les guerres i la fam, van provocar que durant la primera meitat del 2016, 3,2 milions de persones haguessin de fugir del seu país. Més de la meitat d'aquest 3,2 milions de persones fugia de

la guerra síria. Els altres grups de refugiats més nombrosos provenien d'Iraq, la República Democràtica del Congo, Somàlia i Sudan del Sud.

La gran majoria de països occidentals, han sigut incapaços d'afrontar aquesta situació i oferir una solució. En canvi, han sigut països amb recursos econòmics més baixos els que han ofert més ajudes i han acollit a més persones. Un exemple seria Chad o Uganda, que tot i ser dels països amb menys riquesa econòmica del món, han ofert les seves terres i els seus sistemes de salut i educació a les persones refugiades.

A continuació, els 10 països del món que més refugiats van acollir durant el 2016, segons l'article de Sara de Diego "*La vergüenza de Europa: estos son los países (pobres) que han acogido a más refugiados*", per ordre:

1. Turquia: Durant els primers 6 mesos de 2016 va acollir 2,8 milions de persones, la majoria sirians.
2. Pakistan: Al 2016 van acollir 1,6 milions de refugiats afgans. ACNUR i les autoritats del país han avisat però, que Pakistan no està preparat per acollir tal gran nombre de persones. El Govern va mostrar la seva preocupació per la seguretat i la economia de l'Estat fins a tal punt que, a finals de 2016, van avisar de que 2,5 milions de refugiats haurien d'abandonar el país.
3. Líban: Va acollir 1 milió de refugiats, la majoria provinents de Síria. Va ser el país que més refugiats va acollir per cada 1.000 habitants.
4. Iran: Va acollir 978.000 refugiats. Iran és la primera parada de la majoria de refugiats afgans. Segons dades oficials hi havia 3 milions de refugiats en aquell moment, però només 900.000 estaven reconeguts sota l'estatus legal de refugiats.
5. Etiòpia: Va acollir 742.700 refugiats. És el país africà que més refugiats acull i on hi ha el segona camp de refugiats més gran del món: Dollo Ado, on hi viuen més de 213.300 persones, la majoria provinents del Iemen, Somàlia i Sudan.
6. Jordània: Va acollir 691.800 refugiats. Al febrer de 2016 es va col·lapsar el país per la massiva arribada de refugiats sirians. No hi havia prou espai per acollir a tantes persones i 80.000 persones conviuen en camps pensats per a 55.000 persones.
7. Kènia: Va acollir 523.000 refugiats, la majoria provinents de Somàlia. A Kènia es troba el camp de refugiats més gran del món, el camp de Daabab amb una capacitat per a 300.000 persones on hi arriben somalis des de l'any 1991.
8. Uganda: va acollir 512.600 refugiats, la majoria provinents de Sudan del Sud. També va rebre molts refugiats del Congo i Burundi. Uganda ofereix terra per a que construeixin cases, els hi permet accedir a la seva precària sanitat i els hi proporciona seguretat.

9. Alemanya: va acollir 478.000 refugiats, la majoria sirians, afgans i iraquians. Va ser al 2015 però quan Alemanya va rebre el major número de refugiats: 1,1 milió. És el país de la UE que més refugiats a acollit.
 10. Txad: Va acollir 366.100 refugiats, la majoria somalis. Tot i ser un dels països més pobres del món, ha acollit i ha proporcionat hospitalitat a milers de refugiats.
1. Panian (Pakistan). El camp va ser reconegut formalment l'any 2008 tot i que realment va néixer durant els anys 80 arran de la guerra entre la Unió Soviètica i Afganistan. A dia d'avui hi viuen unes 62.000 persones, la majoria afgans.
 2. Mishamo (Tanzania). Va ser creat durant la dècada dels 70 tot i que no va ser reconegut oficialment fins l'any 2014. La majoria de refugiats han fugit de Burundi. Actualment hi viuen unes 55.000 persones. El camp ha desenvolupat una activitat agrícola molt productiva que ha contribuït al desenvolupament econòmic del país. Gràcies a això i a diferència de molts campaments, no pateixen carències alimentàries.
 3. Yida (Sudan del Sud). És un campament no reconegut formalment que va ser creat durant la segona guerra civil sudanesa que va començar l'any 1983. Actualment hi viuen unes 55.000 persones.

4.10 Necessitats especials del col·lectiu de refugiats

4.10.1 Dones

Musalo, K. (2001), la qüestió de les dones en els drets humans és un tema que ha estat ignorat durant molts anys. Això ha sigut degut a que s'ha vist les violacions dels drets de les dones com un aspecte d'acció privada i no governamental, és a dir, relacionades amb la cultura i la tradició, col·locant-les així fora de la crítica de la comunitat internacional. Cada cop més però, s'ha vist que els drets humans de les dones són una part inalienable, integral i indivisible dels drets humans universals.

Les situacions de persecució de les quals han fugit moltes dones al llarg de la història sovint estan relacionades amb l'àmbit privat, a mans de la seva família o la seva comunitat. Així mateix, en la definició de refugiat com a persona que ha de fugir per raons de raça, religió, nacionalitat, opinió política o pertinença a un grup social, els tribunals de molts països no han considerat que la persecució per gènere estigui inclòs en aquests.

Segons Accem (s.d), les persones refugiades s'enfronten al llarg del seu camí a moltes dificultats i obstacles. Només per ser dona però, aquests perills es multipliquen. La violència sexual, la violència de gènere, la tracta amb fins d'explotació, la discriminació i la mutilació genital són alguns d'aquests perills.

Les dones que es converteixen en refugiades han estat perseguides pels mateixos motius que els homes: raça, religió, nacionalitat, pertinença a un grup social i una opinió política entre d'altres, però a més, també ho poden ser pel simple fet de ser dones. Malgrat la persecució per raons de gènere no està reconeguda oficialment per la Convenció de Ginebra de l'any 1951, hi ha països on si es reconeix. A la legislació espanyola si que es reconeix la persecució per motius de gènere a l'hora de sol·licitar i obtenir l'estatut de refugiades.

A tots aquests perills que les dones viuen al llarg del seu camí coma refugiades també se li ha d'afegir altres obstacles que pateixen com són tant la dificultat per accedir a la salut reproductiva o materna com la manca d'higiene i recursos durant el cicle menstrual. Arran d'això, moltes pateixen infeccions així com també malalties de transmissió sexual. També s'ha d'afegir ell traumes psicològics que pateixen degut a tot el que han viscut.

Accem (s.d) també exposa una altra dificultat amb la que es troben les dones. Generalment, malgrat la seva vulnerabilitat i els perills, són elles les que protegeixen els seus fills i filles de les mateixes amenaces a les que elles estan exposades.

Amenaces que pateixen les dones refugiades

Tracta amb fins d'explotació	Les principals víctimes d'explotació sexual solen ser dones i nenes. En molts casos també són víctimes d'explotació laboral o fins i tot de venda d'òrgans.
-------------------------------------	---

Violència sexual i de gènere	Durant les guerres i els conflictes, les dones sovint són utilitzades com una arma i botí de guerra. Fins i tot quan aquests acaben o durant desplaçaments, les dones segueixen sent víctimes d'extrema violència.
-------------------------------------	--

Orientació i identitat sexual	La persecució per l'orientació i la identitat sexual les converteix en víctimes de violència i discriminació.
--------------------------------------	---

Mutilació genital femenina	Moltes dones, així com moltes nenes, poden ser o han sigut víctimes de la mutilació genital
-----------------------------------	---

femenina. Això es dona fins i tot en països on teòricament està prohibit.

Estigmatització social

Moltes dones són perseguides per no voler seguir les normes socials o religioses del seu país o comunitat i es veuen obligades a fugir per això.

Discriminació greu

Es tracta de situacions de discriminació molt greu on no es respecten els seus drets humans.

Crims d'honor

Es donen a molts llocs del món i atempten contra els drets humans de les dones. Es tracta de violència que pateixen per part dels propis membres de la seva família o de la seva comunitat.

Violència de gènere

És la violència exercida contra les dones, normalment en l'àmbit privat i domèstic i que també afecta als seus fills i filles.

Matrimonis forçosos i infantils

Un gran número de nenes són víctimes de matrimonis concertats amb homes molt més grans que elles. Tot i esta prohibits en molts països, se segueixen realitzant amb freqüència.

“La Conferència Mundial de Drets Humans realitzada a Viena l’any 1993, va declarar per primera vegada en la història el reconeixement dels drets de les dones i de les nenes com part inalienable, integrant i indivisible dels drets humans universals. La polèmica radica en el desequilibri existent encara entre els postulats teòrics de la promoció i protecció dels drets humans de les dones i els vertaders resultats de la implementació d’aquests.

No es tracta, per tant, d’agregar altres drets a una llarga llista dels ja existents, sinó de comprendre, entendre, apropiar-se i assimilar la protecció dels drets humans des d’una perspectiva de gènere.” Beretevide (2014, p.36)

4.10.2 Infància

Els nens i les nenes refugiades són un col·lectiu vulnerable durant tot el seu camí i en els camps de refugiats. Segons UNHCR, els nens i nenes refugiades tenen unes necessitats específiques i requereix d'unes mesures de protecció concretes per evitar que pateixin abusos, violència o explotació.

Molts d'aquests nens i nenes van acompanyats dels seus pares i mares però també en trobem molts que no. Dins d'aquest segon grup, hi ha dues definicions:

- Menors separats: Es tracta dels nens i nenes que estan separats dels seus pares i mares o dels seus tutors legals però no necessàriament d'altres familiars i que, per tant, poden anar acompanyats d'algun d'aquests.
- Menors no acompanyats: Es tracta dels nens i nenes que han estat separats dels seus pares i mares i de tots els altres familiars i, com a conseqüència, no van acompanyats de cap persona adulta.

UNCHR exposa els diferents riscos i amenaces a les que estan exposats els nens i nenes refugiats:

Amenaces i riscos de la infància

Manca d'accés al procediment d'asil

Si els procediments d'asil no estan adaptats a la infància, aquests no podran exercir el seu dret a la sol·licitud d'asil i poden ser exposats a una situació on fàcilment poden ser explotats per un adult.

Separació de pares i mares o tutors legals

Els nens i nenes poden haver sigut separats de la seva família o tutors en qualsevol moment del camí o a l'arribar a un altre país i trobar-se sols, amb els riscos que això suposa.

Violència i explotació sexual

La infància és un col·lectiu molt vulnerable a la violència i l'explotació

sexual, Afecta més a les nenes però també a molts nens.

Trastorns mentals i aflicció psicosocial Durant els processos de desplaçament, els nens i nenes pateixen fortes situacions traumàtiques que sovint comporten trastorns mentals i alts nivells d'estrès, sobre tot si no són tractats o reben cap ajuda.

Grups i forces armades Sovint, els infants i adolescents no acompanyats i que no van a l'escola, són reclutats per grups armats. Això els exposa a extrema violència, abusos, lesions i fins i tot la mort.

Tràfic, venda i adopcions il·legals Els nens i nenes refugiades estan exposades a un alt risc de tràfic humà, venda de persones i adopcions irregulars o il·legals, especialment els menors separats o no acompanyats.

Violència física Durant el desplaçament, molts nens i nenes pateixen violència domèstica, abusos i càstigs físics ja que les famílies es veuen en situacions molt tenses i no hi ha ningú que protegeixi als infants.

Treball infantil És degut a que moltes famílies han perdut els seus ingressos i això fomenta que molts nens i nenes acabin en situacions extremes de treball infantil forçat. Molts infants són utilitzats en conflictes armats, treball d'explotació i explotació sexual.

Perills i lesions

Els infants estan exposats a lesions i grans perills al viure en zones insegures i de conflicte o en males condicions.

Detenció

Principalment en contextos de conflictes polítics, molts nens i nenes que s'involucren en activitats polítiques (o es percep que estan involucrats) poden acabar sent detinguts. També molts que sol·liciten asil es veuen en situacions de detenció.

UNCHR exposa també els principals objectius a tenir en compta amb la infància refugiada. Aquests són:

1. Assegurar que els nens i les nenes estan segures allà on viuen, aprenen i juguen.
2. Enfortir la capacitat dels nens i nenes de participar en la seva pròpia protecció
3. Proporcionar als nens i nenes informació i coneixement adaptat a la seva edat sobre l'asil, el refugi i altres documents i procediments legals.
4. Assegurar que els nens i nenes amb necessitats especials reben l'ajuda que necessiten.

4.11 Efectes psicològics de les persones refugiades

Segons la Guia per la Intervenció Psicològica amb Immigrants i Refugiats (2016), les conseqüències psicològiques que poden patir les persones refugiades, tant per la situació en la que es troben en el moment, a un camp de refugiats o per les situacions que han viscut tant al seu país com durant el trajecte fins arribar al país de refugi van relacionades amb els següents punts:

- **Pèrdua**: Fa referència a la pèrdua de persones, llocs i records entre d'altres. Tot el que els hi queda enrere després de marxar de casa seva i durant tot el camí.
- **Trauma**: Per totes les situacions viscudes en el seu país d'origen i les raons per les quals han hagut de marxar com, per exemple, la guerra en molts dels casos o qualsevol situació que els hagi provocat por.

- Incertesa: No només pel que han deixat enrere sinó pel no saber que els espera per davant ja que, desgraciadament, gran part de les persones refugiades no tenen un futur clar.
- Problemes d'adaptació: Sumat a la incertesa de què els espera en un futur, també trobem la dificultat d'adaptació a un lloc nou i desconegut.

“La separació contínua dels familiars, la falta de treball, l'exclusió social i la marginació, la inquietud sobre el futur i la trobada amb la ignorància, l'hostilitat i la humiliació agreugen l'estat psicològic de la persona en qüestió. És important eliminar els obstacles que perpetuen els efectes del trauma. Si no es tracten les conseqüències del trauma, els refugiats no podran estar en disposició de participar plenament en programes d'integració i la seva capacitat de convertir-se en membres actius de la societat podrà veure's greument afectada. Ha de proporcionar-se atenció especialitzada, assessorament psicològic i altres tipus de serveis sanitaris (i també és possible que es necessitin intèrprets i mediadors interculturals). La possibilitat de reagrupar-se amb la família és de vital importància per al procés d'integració. Els membres de la família poden reforçar el sistema de suport social als refugiats i, en fer-ho, promouen la integració.” (Oficina Europea d'ACNUR, 2007, FMR 28, p.62)

4.11.1 Procés d'adaptació

Al treballar amb la població refugiada s'ha de tenir en compte que són persones que provenen d'un altre país i, en molts casos, de contextos molt diferents i que quan arriben al país de refugi es troben amb dificultats d'adaptació. Es manifesten de manera diferent en cada persona i és important que es treballin perquè si s'allarguen massa en el temps es poden convertir en dificultats d'adaptació més greus.

Les dificultats que presenten de manera més freqüent en aquests processos estan dividides per diferents nivells:

A nivell cognitiu	A nivell emocional i fisiològic	A nivell de comportament
<ul style="list-style-type: none"> - Preocupació - Pensaments catastrofistes - Dificultats de 	<ul style="list-style-type: none"> - Ansietat - Por - Inseguretat - Físiques: cefalea, 	<ul style="list-style-type: none"> - Inquietud - Conducta agressiva - Actitud defensiva - Inhibició en la

concentració - Dificultats d'atenció - Incertesa - Dificultats en la memòria	dificultat gàstrica i tensió muscular	presa de decisions
---	--	--------------------

4.11.2 Efectes psicològics en la infància refugiada

Segons Santos, A. (2016) gaire bé la meitat de la població refugiada són nens i nenes que es troben en un alt risc de patir situacions d'abús, violència, explotació, tràfic i reclutament militar. Haver hagut de marxar del seu país i totes les situacions viscudes pel camí els posa en risc de tenir problemes de salut mental. Per això és imprescindible tractar aquesta situació com a un aspecte de primera necessitat i proporcionar-los l'ajuda psicològica que necessitin.

A part d'aquestes situacions, també s'han de tenir en compte totes les adversitats que els nens i nenes han viscut en el seu país d'origen abans d'haver hagut de marxar. Algunes d'aquestes adversitats que la majoria de nens i nenes refugiades han viscut són haver hagut de viure i veure situacions de guerra i violència així com altres events traumàtics, violència i abús sexual, haver sigut víctimes de tortura, separació de la família, terror, pobresa, fam, abandonament escolar i exposició a malalties contagioses.

Segons Pacione, Measham i Rousseau (2013), gran part dels nens i nenes que han viscut situacions de guerra pateixen TEPT (Trastorn d'estrès post-traumàtic). Tot i que en molts casos no se'ls hi diagnostica mai, molts nens i nenes presenten símptomes com insomni, malsons, trastorns d'adaptació i dificultats d'atenció entre d'altres.

A més a més, a part de totes aquests dificultats que han anat patint, se'ls hi presenten de noves a l'hora d'integrar-se a un nou país. Algunes d'aquestes dificultats són aprendre una nova llengua, conèixer i viure en una cultura diferent, bullying i discriminació entre d'altres. Per això es remarca la importància de treballar tots aquests aspectes des de la primera intervenció per intentar prevenir-los.

Santos, A. (2016) destaca però, les dificultats que poden haver-hi per proporcionar-los aquesta ajuda psicològica. Algunes d'aquestes dificultats o impediments per treballar amb la infància pot ser degut a que hi hagi poc finançament per aquest servei, la dificultat de

l'idioma, les barreres culturals, la manca de temps i de professionals en comparació a tota la infància per atendre. Un altre aspecte que influeix en això seria l'estigmatització del tema de la salut mental. Això pot impedir que moltes famílies demanin aquest tipus d'ajuda. El fet de que sovint no s'inclogui la salut mental dins de les necessitats bàsiques també fa que aquesta necessitat no es prioritzi com altres com serien l'alimentació o la vestimenta.

A la Guia per a la Intervenció amb Immigrants i Refugiats (2016) s'exposen els principals aspectes a treballar amb els nens i nenes refugiats:

- Organització de la vida diària: Consisteix en organitzar un horari amb diferents activitats per l'infant. Establir rutines els ajuda a guanyar seguretat i una percepció de control
- Tècniques de control fisiològic: Ensenyar-los tècniques com respiració profunda i relaxació per ajudar-los a controlar la seva activitat fisiològica.
- Activitats amb figures de referència o iguals: Fomentar la creació de grups de suport on els nens i les nenes tinguin la oportunitat de parlar sobre les seves preocupacions i se sentin acompanyats.
- Millorar/reforçar el vincle amb la família: Treballar l'expressió emocional amb els membres de la família
- Expressió i regulació emocional: Ajudar a l'infant a expressar les seves emocions a través del treball psicoeducatiu adaptat a l'edat de cada nen i nena així com ajudar-los a saber detectar les seves emocions
- Fomentar l'autonomia: Promoure la participació dels nens i nenes en responsabilitats del seu dia a dia com, per exemple, vestir-se sols.
- Habilitats socials: Entrenar les seves habilitats comunicatives i assertives per a la seva adaptació i interacció amb els iguals.
- Reforç positiu: Educar als pares i mares respecte la importància del reforç positiu per promoure que els nens i les nenes repeteixin i aprenguin les conductes desitjades.

4.11.3 Treball dels professionals

Tenint aquests aspectes en compte s'han establert diferents conceptes que han de tenir molt en compte els/les professionals que treballin amb persones refugiades.

Segons Guia per a la Intervenció amb Immigrants i Refugiats (2016), el primer seria l'escolta activa. És considera una habilitat clau per a aquest tipus d'intervenció terapèutica. Comporta atendre al que explica la persona i poder elaborar respostes. El segon seria l'empatia. És la capacitat dels professionals d'entendre a la persona i el seu context i ser capaç de transmetre-li aquesta comprensió. L'escolta activa és una gran manera de transmetre

empatia. L'últim concepte seria l'acceptació incondicional. Aquesta requereix compromís amb la persona i mostrar interès per comprendre-la i sense jutjar.

Santos, A. (2016) comenta que la manera de començar a treballar amb la infància seria fent-los algunes preguntes bàsiques sobre perquè han hagut de marxar del seu país i a partir d'aquí començar un diàleg i una intervenció. A partir d'aquí és important desenvolupar una xarxa per a treballar amb tots els nens i nenes així com amb les famílies i les escoles.

4.12 Integració de les persones refugiades

ACNUR (s.d) comenta com, en molts casos, les persones refugiades no podran tornar al seu país d'origen. Això vol dir que es quedaran de manera indefinida a un altre país. És per això que es fomenta la integració de les persones refugiades a la societat d'acollida perquè amb el temps puguin, fins i tot, obtenir la residència permanent o la ciutadania.

4.12.1 Contextualització a Europa i Espanya

Segons Pajares, M. (2006), en les últimes èpoques, a Europa ha estat bastant assumida la idea de que els països receptors de persones immigrants han de treballar cap a la integració d'aquestes. Aquesta funció l'ha de dur a terme tant les institucions públiques del país d'acollida com part de la mateixa població autòctona. Això però, no va ser així durant les primeres dècades on va començar a arribar molta immigració a part d'Europa. Va ser després de la Segona Guerra Mundial quan es van iniciar aquestes onades d'arribada d'immigrants i refugiats però només a alguns països. A partir dels anys 80 i 90, la immigració ja estava present en la gran majoria de països de la Unió Europea (almenys els que la formaven l'any 2005). Tot i així, es va tardar en assumir la perspectiva de la integració de les persones immigrants i refugiades.

No només va tardar en ser assumida aquesta idea sinó que, a més a més, quan es van començar a crear polítiques d'immigració, moltes d'aquestes eren contràries a la integració i afavorien per tant a l'exclusió. Una de les principals polítiques que afavoria l'exclusió eren les vies irregulars per les quals la majoria de persones arribaven a Europa, ja que aquesta no creava vies regulars i segures. Durant els anys 70, varis països d'Europa Occidental, van tancar gran part de les seves fronteres laborals amb l'argument de que ja no necessitaven més immigrants. A partir d'aquí, diversos països europeus van anar establint lleis restrictives que feien que fos molt difícil que una persona pogués venir a treballar a Europa. Aquesta política restrictiva va ser anomenada "Immigració Cero" per alguns països.

Pajares, M. (2006) també exposa que, durant les primeres dècades d'immigració a Europa, hi havia la idea de que les migracions eren temporals, la qual cosa prevenia als països de

crear polítiques socials per a la integració de les persones immigrants i refugiades. Com a conseqüència d'aquest fet, es va produir guetitzacions a moltes ciutats. Això també va influir en que creixessin les postures racistes de moltes persones dels països receptors, provocant així diferents conflictes entre aquests i la població immigrada.

A partir d'aquests fets, es va veure que era necessari la creació de polítiques d'integració per a les persones immigrants i refugiades en la població receptora.

A Espanya, va ser a partir de mitjans dels anys 90 quan es van començar a crear i posar en marxa les polítiques d'integració. Al llarg dels següents anys es van començar a desenvolupar plans específics entre les institucions públiques.

A la Unió Europea hi ha diferents exemples de polítiques nacionals i locals. Hi ha països que compten amb lleis per afavorir la integració de les persones i altres simplement fan referència a aquesta en lleis d'immigració o estrangeria. Altres també tenen institucions encarregats de potenciar la integració.

4.12.2 Dificultats per la integració

Segons la Oficina Europea d'ACNUR (2007) els majors obstacles amb els que es troben les persones refugiades a l'hora d'integrar-se al país d'acollida són els següents:

- Dificultats degudes al desconeixement de la llengua i la cultura del país d'acollida
- Discriminació i actituds poc receptives per part de la població autòctona cap a les persones estrangeres
- Falta de comprensió per part de les societats d'acollida cap a la situació específica de les persones refugiades
- Impacte psicològic causat per la inactivitat prolongada durant el procés de sol·licitud d'asil
- Accés limitat als drets per a les persones que necessiten protecció subsidiària

Totes aquestes situacions poden tenir conseqüències greus en la salut mental d'aquestes persones. És per això que és important la creació de polítiques en els països d'acollida perquè les persones refugiades no quedin aïllades i separades de les comunitats.

L'Oficina Europea d'ACNUR (2007), destaca la importància de facilitar l'aprenentatge lingüístic així com desenvolupar les habilitats professionals i ajudar-los a trobar feina.

4.12.3 Inserció laboral i habitatge

Segons l'Informe Anual del CEAR (2017), l'accés a l'habitatge i un treball digne són punts molt importants per a la inclusió social de les persones refugiades. Respecte al treball, tot i que moltes persones refugiades tenen una bona formació acadèmica i experiència laboral, solen trobar feines precàries, temporals i on s'exigeix una baixa qualificació. Feines que aguditzen la pobresa i la desigualtat social en col·lectius vulnerables com són les persones refugiades.

És important tenir en compte les dificultats que té aquest col·lectiu per accedir al mercat laboral. Aquestes principals dificultats són el desconeixement de l'idioma, el desconeixement dels mecanismes per a la recerca de feina així com dels processos de selecció. Altres dificultats que poden trobar també en molts casos són les cargues familiars, manca d'experiència professional, manca d'adaptació a les noves tecnologies, manca d'un habitatge estable, desconeixement dels drets i les obligacions així com de la legislació i l'estructura del mercat laboral. A més d'aquestes dificultats generals pel col·lectiu, s'ha de sumar altres dificultats afegides com poden ser la discriminació, els prejudicis i estereotips per part la societat d'acollida.

Respecte l'accés a l'habitatge, aquest és un element essencial per a la inclusió de les persones refugiades. És un aspecte que influeix en l'autoestima d'una persona, en la intimitat i la seguretat. Tot i ser un element essencial i dels que més preocupa a la població refugiada, també és un dels problemes més freqüents amb el que es troben. Algunes de les mesures que prenen les administracions públiques per aquestes situacions és que les persones puguin accedir als habitatges de protecció pública.

Segons Farha, L. (2016), la manca d'habitatge és una crisi mundial de drets humans. Avui en dia es produeix en tot tipus de contextos socioeconòmics, tant en economies desenvolupades com en economies emergents o en desenvolupament. Afecta a diferents grups de persones però que tenen característiques en comú. És una conseqüència de la incapacitat dels governs d'afrontar les desigualtats i altres problemes com el de la migració.

Segons l'Informe CEAR (2017), l'accés a l'habitatge és un element fonamental en tots els nivells (individual, familiar i social) que bé afavoreix o impedeix la inclusió. També s'ha de tenir en compte, que un habitatge en males condicions també pot tenir males conseqüències per a les persones refugiades, tan psicològiques com físiques i, per tant, també impedeix la inclusió.

Quan una persona entra en el sistema d'acollida i integració definit per la Llei d'Asil, passen per tres fases diferents:

1. Fase d'acollida:

Es gestiona a través dels centres del Ministeri de Treball i Seguretat Social. A partir d'aquí, s'estableix el període de temps durant el qual les persones podran beneficiar-se d'aquesta acollida. Actualment és de 6 mesos i es pot allargar a 9 en casos de persones en situacions vulnerables.

2. Fase d'integració:

És la fase on les persones reben prestacions per cobrir les seves necessitats bàsiques com serien l'habitatge, l'alimentació i la formació. La duració d'aquesta fase és de 6 mesos.

3. Fase d'autonomia:

La tercera i última fase consisteix en el suport puntual per a les persones que ho necessitin. La duració també és de 6 mesos.

Cal destacar que, durant les tres fases, les persones refugiades reben acompanyament professional amb assistència jurídica, atenció social, atenció psicològica, aprenentatge de la llengua, formació i orientació per a buscar feina.

5. Anàlisi i discussió

En aquest apartat del treball, faré una reflexió sobre la informació exposada en el marc teòric, relacionant-la amb la pregunta inicial del treball sobre l'itinerari que fan les persones refugiades i com és aquest. A més a més, aniré comentant si s'han complert els objectius plantejats al principi.

Així doncs, la pregunta inicial d'aquest treball és "Com és l'itinerari d'una persona refugiada?", fent referència a totes les parts del camí des de que marxa del seu país fins que arriba al país de destí.

L'inici d'aquest itinerari doncs, òbviament, comença al país d'origen d'una persona. Com he comentat a l'apartat sobre les causes de refugi, segons Navarro, E., Rodríguez, P. i Portillo, P. (1995) hi ha diferents raons per les quals una persona ha de marxar del seu país degut a que la seva vida corre perill en aquest. Per tant, la persona es veu obligada a marxar i buscar refugi a un altre país. Una de les principals raons, serien les causes polítiques. És un terme que engloba diferents aspectes com són la raça, la nacionalitat o la religió, i sovint, aquests poden posar la vida d'una persona en perill sobre tot en situacions de conflictes, guerres o revolucions.

Un exemple clar i conegut d'una situació de conflicte polític que ha provocat milions de refugiats és la guerra síria. Com es comenta a La Vanguardia (2016), l'any 2011, després de que hi haguessin revoltes a diversos països àrabs, es van iniciar a Síria protestes i manifestacions contra el president Bashar Al Assad i el seu govern. Les forces de seguretat d'aquests van matar diversos manifestants i les manifestacions es van anar multiplicant per tot el país. Arran de fets com aquests, es van crear grups opositors armats la qual cosa va acabar desencadenant una guerra civil i va provocar que la gent hagués de fugir del seu país.

Entre altres causes de refugi, trobem les causes econòmiques. Aquestes fan referència a persones que han hagut de marxar degut a situacions de pobresa extrema al seu país i els conflictes que aquesta provoca en les comunitats. Segons Intermon Oxfam (s.d) la majoria de persones que busquen refugi per aquesta causa provenen de diferents països africans.

La tercera causa de refugi que trobem, és la causada per factors mediambientals. Sol ser deguda a desastres naturals com inundacions, terratrèmols o sequera. El canvi climàtic ha agreujat molts d'aquests problemes. Segons Intermon Oxfam (s.d), una de les zones on hi hagut més desplaçaments degut a factors mediambientals, en aquest cas per sequera, és a l'Àfrica subsahariana.

Finalment, la última causa de refugi més comú que trobem, és per causes ètniques. En general, es tracta de grups més minoritaris que són expulsats d'algun país o territori i que fins i tot han sigut víctimes de genocidis. Un exemple d'un cas que en els últims mesos ha tingut ressò mediàtic és el cas del grup ètnic Rohinya que ha estat perseguit a Birmània.

Així doncs, aquestes són les principals causes reconegudes que provoquen que moltes persones hagin de fugir del seu país. Tot i així, m'agradaria destacar, com he comentat a l'apartat sobre dones refugiades, que la persecució per raons de gènere també és una de les causes principals de refugi. Tot i no haver estat reconeguda al llarg dels anys, moltes dones han de fugir per diferents raons pel simple fet de ser dones. Algunes d'aquestes raons, com comenta la pàgina web Accem (s.d) sobre dones refugiades, són la violència de gènere i violència sexual, l'explotació, la discriminació, la mutilació genital femenina i els matrimonis forçosos entre d'altres. Penso que són causes molt greus que haurien d'estar reconegudes per igual que les altres i que haurien de ser motiu de sobre per donar-li l'estatut de refugiada a qualsevol dona que les pateixi, així com als seus fills i filles, que no deixen de ser víctimes indirectes o directes d'aquestes mateixes causes.

Un cop exposades les causes de refugi i, per tant, la primera part de l'itinerari d'una persona refugiada, podem passar al segon objectiu, que consisteix en definir el concepte "refugiat/da" i alguns altres conceptes relacionats amb el tema i que sovint s'utilitzen com a sinònims com seria "immigrant" o "sol·licitant d'asil". L'objectiu és que aquests conceptes quedin clars i es pugui entendre la diferència entre ells, tant en la teoria com en la pràctica.

Com he comentat a l'apartat del treball sobre què és un refugiat, l'Estatut dels Refugiats Convenció de Ginebra (1951), defineix que una persona refugiada és aquella que és perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un grup social o opinions polítiques no pot acollir-se a la protecció del seu país d'origen i ha de fugir d'aquest.

Per altre banda, la definició d'immigrant segons ACNUR (2015) és una persona que escull deixar el seu país i anar-se'n a un altre de manera voluntària i per decisió pròpia per millorar la seva qualitat de vida o aspectes com l'educació o buscar feina. Les persones immigrants segueixen rebent protecció del seu país d'origen.

Així doncs, podríem dir que, fent referència a les definicions, una persona refugiada és aquella que no té altre remei que fugir del seu país seguit a que la seva vida corre perill en aquest, per la raó que sigui, mentre que una persona immigrant pren la decisió de marxar per millorar la seva vida. Aquesta definició doncs, suggereix que una persona immigrant marxa perquè vol i que per tant, tindria l'opció de quedar-se al seu país si volgués, volent dir

així que la seva vida no corre perill, a diferència de la persona refugiada que no té altre opció.

Penso que aquesta definició de persona immigrant, tot i poder ser acurada en molts casos, no ho és en molts altres. És cert que hi ha gent que marxa al seu país potser perquè no té feina i té dificultats per trobar-ne i marxa a un país on creu que li serà més fàcil tot i que en el seu país d'origen no corre perill la seva vida. Però també hi ha moltes altres persones que, tot i que no provenen d'una zona amb un conflicte o d'una guerra, marxen de pobresa extrema, perquè no tenen de menjar i la gent es mor de fam. Moltes d'aquestes persones arribaran a un altre país i seran classificades com a persones immigrants perquè, teòricament, són persones que han marxat voluntàriament del seu país. Però, no és cert que la vida d'una persona que fuig de la pobresa i la fam està en perill en el seu país igual que ho està la de la persona que fuig de la guerra? O tornant al tema de la persecució de gènere, la vida d'una nena que serà obligada a casar-se amb un home molt més gran que ella, no corre el mateix perill (sinó més) que algú que fuig perquè és perseguit per la seva religió o opinió política?

Penso que és un tema una mica complicat i que no sempre serà possible diferenciar si una persona és realment immigrant o refugiada. Al cap i a la fi però, totes són persones que han marxat per poder sobreviure a un altre lloc i que les dues haurien de ser rebudes de bona manera i rebre ajuda per part de la societat d'acollida, cosa que en molts casos no es dona.

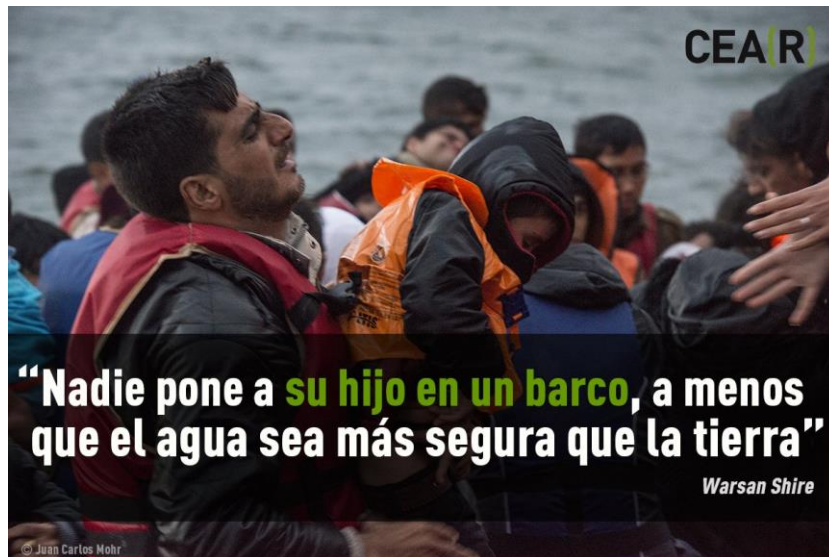
Per altra banda també trobem el terme "sol·licitant d'asil" que sovint també es creu que és el mateix que "refugiat". Segons Amnistia Internacional (2017), una persona que sol·licita asil és aquella que busca protecció internacional. Si aquesta sol·licitud és aprovada, aquesta persona es convertirà en refugiada. Per tant podem dir que, totes les persones refugiades han estat sol·licitants d'asil en algun moment però no tots els sol·licitants d'asil seran refugiats.

Així doncs és important tenir clars aquests conceptes a l'hora de treballar amb aquest col·lectiu tot i que, com he comentat, sovint aquesta diferenciació, sobre tot entre immigrant i refugiat, és difícil d'establir.

El tercer objectiu del treball, fa referència a un cop han emprès el trajecte i han marxat del seu país. Aquest objectiu consisteix en explicar les diferents vies d'arribada i rutes migratòries més comuns.

Una de les vies d'arribada més comuns, tot i que no és la única, és la via marítima. Com he comentat al punt sobre les vies d'arribada i rutes migratòries, algunes de les més transitades per arribar a Europa en els últims anys ha sigut per via marítima, generalment des d'alguna

part del nord d'Àfrica fins algun país del sud d'Europa. Són rutes molt perilloses ja que, segons el CEAR (2017), les condicions dels vaixells o embarcacions en les que viatgen no reuneixen les condicions adequades de seguretat, i sol haver-hi massa gent per embarcació. Aquest fet fa reflexionar sobre quant greu és la situació tants països perquè tanta gent estigui disposada a posar en risc, no només la seva vida, sinó també la dels seus fills i filles, per a un viatge tan perillós a Europa.

Fotografia extreta de Twitter CEAR (2018)

L'altra via principal d'arribada a Europa és per terra. Aquesta es pot fer en vehicles o fins i tot molta part a peu, com fa la majoria de gent que prové de les rutes migratòries de l'Est d'Europa. En un principi pot semblar més segura que la marítima, però també s'han de tenir en compte molts dels obstacles que es troben les persones que arriben per aquesta via com pot ser els tancaments de les fronteres un cop arriben a un país, com explica el CEAR (2018) en el cas de la ruta oest dels Balcans o les fronteres de l'est d'Europa.

En el camp de refugiats on jo estava, a Calais, la majoria de gent havia fet la major part del seu itinerari per terra. Al estar situat al nord de França, moltes persones portaven mesos per Europa intentant arribar a aquest camp per intentar passar al Regne Unit des d'allà.

Fotografia extreta de Huffington Post UK (2016)

La fotografia anterior mostra l'autopista de Calais, al costat del port on els Ferrys van cap al Regne Unit. Aquesta fotografia mostra el dia a dia del camp. Normalment per la nit, però sovint també durant el dia, les persones refugiades del camp intentaven saltar als camions que prèviament embarcaven en els Ferrys. Per si el fet en si no fos ja prou perillós, la policia francesa s'encarregava de que aquests no ho aconseguissin, perseguint-los i pegant-los amb porres. Sovint també els hi treien les sabates perquè no ho poguessin tornar a intentar el dia següent.

Aquesta és una via que moltes de les persones havien utilitzat també en algun moment previ del seu itinerari. Algunes persones explicaven que pagaven als traficants, igual que es fa en moltes rutes marines, perquè els aconseguissin ficar dins un camió de manera il·legal per poder passar d'algun país a un altre. En algunes ocasions, havien arribat a passar-hi 1 o 2 dies sense menjar ni beure.

Tots aquests fets porten una mica al següent objectiu, que fa referència a com Europa ha gestionat la crisi de refugiats i l'arribada de tantes persones. És a dir, seria la següent part de l'itinerari, un cop les persones intenten entrar o ja han entrat a Europa.

Qualsevol persona que hagi estat mínimament seguint les notícies en els últims dos o tres anys és conscient de la crisi de refugiats que ha patit Europa en aquest temps. Tots i totes vam veure la gran arribada de persones en poc temps i, poc a poc, també vam començar a veure la mala gestió dels països europeus davant d'aquesta situació crítica. L'estiu de 2015, la Unió Europea va firmar un acord amb els països membres de que, en un termini de 2 anys, haurien acollit entre tots un total de 160.000 persones refugiades. Segons La Vanguardia (2017), al setembre de 2017, al finalitzar el termini, tan sols n'havien acollit 45.000.

Penso que aquestes dades parlen per si soles i trenquen amb tots els arguments que utilitzen diferents governs i moltes persones de que Europa tampoc té la capacitat d'acollir a tothom o de que "no hi cap tanta gent", entre d'altres. Crec que és cert que la solució final no és que Europa aculli a tothom i que és lògic pensar que la solució ideal seria que ningú hagués de marxar del seu país i que se solucionessin les guerres i els conflictes en els països d'origen de moltes d'aquestes persones. Però en el moment en que aquestes guerres i conflictes segueixen passant, que la gent segueix morint de gana en molts països i no tenen on anar, tenint en compte que Europa només ha acollit aproximadament una quarta part de les persones que podria haver acollit, tots els arguments anteriors no em semblen vàlids.

M'ha semblat interessant destacar en el treball també, els països que més persones van acollir l'any 2016 en plena crisi. Com podem observar en aquest punt, només un país d'aquests és europeu. Països molt més pobres que els països europeus i teòricament menys desenvolupats han sigut capaços de mostrar més solidaritat i acollir moltes més persones. Em sembla un bon moment per tornar a destacar que l'argument de que a Europa "tampoc els podem acollir a tots", torna a no ser vàlid.

El cinquè objectiu del treball, fa referència a la següent part de l'itinerari un cop les persones ja han arribat al país destinatari o fins i tot a algun país de camí cap al que volen anar. El primer temps que passen a un altre país, per a la majoria de persones, sol ser a un camp de refugiats. Aquests poden ser camps oficials però també, com hem vist en el cas de d'algunes rutes migratòries, també poden ser camps que es van creant de manera improvisada i en males condicions.

ACNUR (2017) defineix els camps de refugiats com a camps creats per aixoplugar, durant un temps determinat, a un grup de persones que han hagut de fugir del seu país a causa d'algun conflicte mentre busquen un lloc on poder refer les seves vides. Així doncs, és un espai on viuran i per tant necessitaran tenir totes les necessitats bàsiques cobertes.

A la majoria de camps de refugiats, hi treballen les ONGs. Al treball, he decidit parlar d'ACNUR ja que és la organització que porta més temps treballant amb persones refugiades arreu del món i està present a molts camps.

Fotografia extreta d'ACNUR (2017)

A la imatge anterior, es mostra un camp de refugiats que compta amb la presència d'ACNUR. Com es pot observar, està ben estructurat amb tendes grans de la organització. Em sembla interessant destacar aquí però, que molts camps no són així. A Calais, al camp de refugiats on vaig estar, durant els mesos d'agost i setembre de 2016, arribaven per dia una mitjana de 50 persones al dia. No hi havia suficient tendes per a tothom i les que hi havia, eren bastant petites i el camp s'anava ampliant de manera desorganitzada. Això és el que sol passar en camps on arriben moltes persones en poc temps i els que es van creant de manera improvisada.

- Camp de refugiats Idomeni (Frontera de Grècia i Macedònia):

Fotografia extreta de Politico (2016)

- Camp de refugiats Calais (Nord de França):

Fotografia extreta d'Al Jazeera America (2015)

Com podem observar a les imatges anteriors, no tots els camps estan estructurats de manera ordenada ni tenen tendes oficials de camp organització. Em sembla important de destacar ja que, tot i que penso que tothom estarà d'acord en que la primera fotografia del camp d'ACNUR tampoc són bones condicions per viure, desgraciadament és encara pitjor en molts casos.

Respecte a les necessitats a cobrir en un camp de refugiats doncs, trobem les necessitats bàsiques com són l'alimentació, la vestimenta i l'assistència sanitària. Aquestes solen ser proporcionades per les organitzacions i per les donacions voluntàries.

A Calais, jo vaig treballar amb la organització anglesa Help Refugees. Tot el que distribuïem al camp; roba, menjar, utensilis de casa, tendes, mantes, sacs de dormir i moltes coses més eren a partir de donacions de les persones. També es compraven algunes d'aquestes a partir de les aportacions econòmiques voluntàries. M'agradaria destacar a partir d'això la importància de les donacions de totes les persones. Tot i que és molt important la feina més directa com seria la del camp, són imprescindibles les donacions de les persones i que el dia a dia de distribucions depenia literalment de si hi havia hagut donacions o no. Així que aquesta em sembla una manera molt important de col·laborar i que no pel fet de no poder anar a ajudar a un camp en primera persona vol dir que no es pugui ajudar d'una altra manera.

A partir d'aquest punt doncs, trobaríem l'últim objectiu que fa referència a la integració de les persones al país d'acollida. Desgraciadament moltes persones passen molt de temps a un

camp de refugiats i sembla que aquesta última fase, la de integració, no arriba per a tothom. Moltes persones passen anys als camps de refugiats i a dia d'avui segueixen havent-hi milers de persones arreu del món. Tot i així m'ha semblat una fase imprescindible a afegir ja que, encara que no es doni en molts casos, és el que s'hauria de donar.

Per començar amb aquest tema, m'ha semblat important parlar sobre les efectes psicològics i traumes que pateixen les persones refugiades degut a tot el viscut des de en el seu país i durant tot el camí fins que arriben al país d'acollida. Previ a això, també m'ha semblat imprescindible explicar les amenaces i els riscos que pateixen les dones i la infància com a refugiats i refugiades. Dins de totes les dificultats i amenaces que pateixen totes les persones refugiades, a les dones i a la infància se'ls hi afegeixen moltes altres pel simple fet de ser dones, nens i nenes. Algunes d'aquestes amenaces són violència de gènere, violència sexual, explotació i tracta entre d'altres. Em sembla un tema molt greu i dels primers que haurien d'adreçar les ONGs i els governs. És molt fort que a sobre d'estar patint la pitjor situació de la seva vida hi hagi altres persones que se n'aprofitin per abusar d'aquestes.

Així doncs, em sembla que queda clar que és imprescindible tractar tots aquests traumes a l'hora d'ajudar-los a integrar-se. Per si no fos prou difícil començar una nova vida a un nou país desconegut, on no parles la llengua i on segurament no coneguis a ningú, a sobre ho han de fer amb tots els traumes i efectes psicològics viscuts durant molt de temps.

La primera part del procés d'integració doncs, penso que hauria de ser parlar i escoltar a les persones, entendre els seus traumes i les seves dificultats i proporcionar-los l'ajuda que necessitin. Òbviament serà un procés psicològic llarg així que és important que l'ajuda terapèutica també ho sigui i que no es desvinculin de les persones massa de pressa.

A partir d'aquí, els països d'acollida s'haurien d'encarregar de que aquestes persones tinguin les necessitats bàsiques cobertes, començant per un habitatge de protecció fins l'alimentació i la vestimenta. Segons l'Oficina Europea d'ACNUR (2007), una de les dificultats que impedeix la integració és el desconeixement de l'idioma. Així doncs, s'hauria de fomentar l'aprenentatge d'aquest i oferir recursos per a les persones refugiades el puguin aprendre. Un cop aquestes necessitats estiguin cobertes, s'hauria d'assegurar que els nens i nenes anessin a l'escola i s'hauria d'ajudar a les persones adultes a buscar feina o alguna formació. D'aquesta manera s'aconsegueix que les persones tinguin la possibilitat de ser independents en un temps i que aconseguixin sentir-se integrats del tot. Em sembla importat tornar a insistir en la importància del suport terapèutic, per part d'educadors, treballadors i psicòlegs durant tot aquest procés, així com algun altre tipus d'ajuda segons les necessitats que tingui cada persona.

Penso que sembla un procés lògic i que hauria de ser senzill de proporcionar a totes les persones però desgraciadament no és així en molts casos i s'hauria de treballar i insistir en que ho fos. Crec que com a individus podem ajudar de certes maneres, sent voluntàries, manifestant-nos o fent donacions, però que al cap i a la fi està en mans del govern i en els diners i recursos que vulguin invertir en aquest tema.

Per finalitzar l'anàlisi, vull comentar que la pregunta inicial que m'he plantejat al principi del treball doncs, la he contestat a partir de la construcció d'aquest itinerari.

6. Conclusions

Per a respondre a la meua pregunta d'investigació del treball sobre "Com és el camí de les persones refugiades?", he anat construïnt cada part de l'itinerari, des de que marxen del seu país fins que arriben al país d'acollida i tot el procés entre mig. A partir d'aquesta construcció, hem pogut veure com és tot aquest camí que fan.

Com a conclusió, m'agradaria destacar la importància de conèixer el recorregut que fan les persones refugiades al llarg del seu itinerari des de marxen al seu país. Sovint arriben aquí i es troben amb moltes exigències per part de les persones locals: que aprenguin ràpid l'idioma, que s'integrin i treballin. Moltes d'aquestes persones però, potser no són conscients del bagatge emocional que porten a sobre i el suport psicològic i emocional que poden arribar a necessitar.

Penso que ser conscients de tot això és un inici a l'hora de treballar amb les persones refugiades o simplement a l'hora de convida-les. Em sembla trist que després de tot el que han passat durant el camí, com hem pogut veure en el treball, com són els viatges llargs i perillosos, situacions de violència, abusos sexuals, males condicions de vida i moltes altres, per fi arribin al país d'acollida i es trobin discriminades per part de moltes persones autòctones. És per això que penso, que és la nostra responsabilitat ser solidaris i solidàries i rebre a aquestes persones amb els braços oberts.

És important destacar però, com he comentat anteriorment a l'anàlisi, que òbviament tot el tema de rebre i acollir persones no està a les nostres mans, com a persones individuals i que, per moltes ganes que tinguem d'ajudar a les persones, és molt difícil quan els governs no col·laboren, no compleixen amb les quotes d'acollida establertes i no s'inverteix en recursos per a persones refugiades. Penso doncs, que és la seva feina complir amb les quotes establertes i proporcionar l'ajuda que aquestes persones necessiten i que fins que no es decideixin a fer tot això, la situació seguirà empitjorant.

Per concloure el treball m'agradaria destacar la gravetat d'aquest tema, sobre la crisi de refugiats arreu del món en general i la importància sobre fomentar que totes les persones siguin conscients d'aquesta situació i això les animi a protestar, a queixar-se i a intentar fer pressió perquè canviïn les coses i s'impliquin els governs perquè tan de bo en un futur no es tornin a donar mai aquestes situacions.

Bibliografia

- Accem. Mujeres refugiadas (s.d) Recuperat a <https://mujeresrefugiadas.accem.es/genero/>
- ACNUR (2015) “Refugiado” o “migrante”? ACNUR insta a usar el término correcto. Recuperat a <http://www.acnur.org/noticias/noticia/refugiado-o-migrante-acnur-insta-a-usar-el-termino-correcto/>
- ACNUR Comité español. (s.d) ¿Cuáles son las características de los campos de refugiados?. Recuperat a <https://eacnur.org/blog/cuales-son-las-caracteristicas-de-un-campo-de-refugiados/>
- ACNUR (2015) 2015: El año de la crisis de refugiados en Europa. Recuperat a <http://www.acnur.org/noticias/noticia/2015-el-ano-de-la-crisis-de-refugiados-en-europa/>
- ACNUR (2017) Solicitantes de Asilo. Recuperat a <http://www.acnur.org/a-quien-ayuda/solicitantes-de-asilo/>
- ACNUR (s.d) Historia del ACNUR. Recuperat a <http://www.acnur.org/el-acnur/historia-del-acnur/>
- ACNUR (s.d) Integración local. Recuperat a <http://old.acnur.org/que-hace/soluciones-duraderas/integracion-local/>
- ACNUR (2018) Conoce ACNUR. Recuperat a <https://eacnur.org/es/que-es-acnur>
- ACNUR Comité Español (2017). Què és un camp de refugiats? Recuperat a <https://eacnur.org/blog/la-anatomia-de-un-campo-de-refugiados/>
- Agencia de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea (2014). Manual de Derecho europeo sobre asilo, fronteras e inmigración. Luxemburgo: Unión Europea. Recuperat a https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_SPA.pdf
- Al Jazeera America (2015) Photos: “Jungle” refugee camp in Calais prepares for winter. Recuperat a <http://america.aljazeera.com/multimedia/photo-gallery/2015/10/photos-calais-refugee-camp-new-jungle-prepares-for-winter.html>
- Amnesty International (2017). What’s the difference between a refugee and an asylum seeker. Recuperat a <https://www.amnesty.org.au/refugee-and-an-asylum-seeker-difference/>

- Ara.cat (2015). La crisi dels refugiats explicada en 5 gràfics. Recuperat a https://www.ara.cat/internacional/crisi-refugiats-sirians-en-grafics_0_1426657573.html
- Baquero Cortés. C. R. (2013). La evolución del concepto de la seguridad humana: *Argumentos a favor y en contra acerca de las intervenciones humanitarias. Ilustración en el caso del campo de refugiados de Srebrenica en 1995*. Recuperat a <http://repository.urosario.edu.co/bitstream/handle/10336/4759/1019011340-2013.pdf?sequence=5>
- Beretervide Dopico, S. (2014). Violencia y derechos humanos para las mujeres. Recuperat a <http://www.revsexologiaysociedad.sld.cu/index.php/sexologiaysociedad/article/viewFile/251/313>
- Bundy, C. (2012). Migrantes, refugiados, historia y precedentes. *Migraciones Forzadas*, 51, 5-6. Recuperat a <http://www.fmreview.org/es/destino-europa/bundy.html>
- Comisión Europea (2017). La UE y la crisis migratoria: *¿qué es la crisis migratoria?* Recuperat a <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/es/>
- Convención sobre el Estatuto de los Refugiados (1951). Recuperat a http://www.acnur.es/PDF/0005_201205111114519.pdf
- Declaración de Cartagena de Refugiados (1984). *Adoptado por el "Coloquio Sobre la Protección Internacional de los Refugiados en América Central, México y Panamá : Problemas Jurídicos y Humanitarios"*, Recuperat a <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=50ac93722>
- De Lucas, J. (2016). Refugiados e inmigrantes: Por un cambio en las políticas migratorias y de asilo. *Pasajes*, 50, 92-113. Recuperat a <http://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/57767/92-113.pdf?sequence=1>
- El Confidencial (2017). La vergüenza de Europa: estos son los países (pobres) que han acogido a más refugiados. Recuperat a https://www.elconfidencial.com/multimedia/album/mundo/2017-02-28/paises-acogen-mas-refugiados-turquia-pakistan-alemania-europa_1340100#0

- El País (2017). Els 10 camps de refugiats més grans del món. Recuperat a https://elpais.com/internacional/2017/06/19/mundo_global/1497875184_454482.html
- Espinar Ruiz, E. (2010) Migrantes y refugiados: *Reflexiones Conceptuales*. Recuperat a https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/14223/1/OBETS_05_01_03.pdf
- Farha, L. (2016) Informe sobre una vivienda adecuada como elemento integrante del derecho a un nivel de vida adecuado y sobre el derecho de no discriminación a este respecto. Recuperat a <https://nuestras-ciudades.blogspot.com/2018/03/informe-de-la-relatora-especial-sobre.html>
- Huffington Post UK (2016) Eritrean Migrant in Calais Killed in car accident during “mass attempt to board trucks”. Recuperat a https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/eritrean-migrant-in-calais-killed-after-crash-involving-mass-attempt-to-board-lorries_uk_57fb6dace4b04e1174a50f66?guccounter=1
- Informe anual CEAR (2017). Recuperat a <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2017/06/Informe-Anual-CEAR-2017.pdf>
- Informe de rutes migratòries (2017) CEAR. Recuperat a <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2017/02/Informe-rutas-migratorias.pdf>
- Katz, I. (2016) Una red de campamentos en el camino a Europa. *Migraciones forzadas*, 51, 17-19. Recuperat a https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/55836/1/RMF_51_08.pdf
- La Vanguardia (2016) Siria: la guerra que comenzó con un grafiti. Recuperat a <https://www.elperiodico.com/es/internacional/20160311/siria-las-cinco-etapas-de-los-cinco-anos-de-guerra-4964152>
- La Vanguardia (2017) España y Europa incumplen de largo su compromiso de acogida de refugiados. Recuperat a <http://www.lavanguardia.com/internacional/20170926/431576776375/espana-europa-incumplen-compromiso-acogida-refugiados.html>
- Moses Okello, J. O. (2014) La convención de la OUA de 1969 y el desafío permanente de la Unión Africana. *Migraciones Forzadas*, 48, 70-73. Recuperat a <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/es/fe/okello.pdf>

- Musalo, K. (2001) Extender la protección global a refugiados. Conclusiones de las jornadas: 50 aniversario de la Convención de Ginebra sobre los refugiados: vigencia y propuestas de desarrollo. Pg 36-39
- Navarro, E., Rodríguez, P. i Portillo, P. (1995) *Cuadernos de Sensibilización*. Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad.
- Oficina Europea de ACNUR (2007) La integración de los refugiados en la Unión Europea. Migraciones forzadas, 28, p. 62. Recuperat a <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/es/pdf/RMF28/62.pdf>
- Onghena, Y. (2015) ¿Migrantes o refugiados? Recuperat a https://www.cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/opinion/dinamicas_inter_culturales/migrantes_o_refugiados/%28language%29/esl-ES
- Pacione, L., Measham, T., i Rousseau, C. (2013). Refugee Children: Mental Health and Effective Interventions. Current psychiatry reports, 15(2), 341: 1-9. Recuperat a https://www.researchgate.net/publication/234105632_Refugee_Children_Mental_Health_and_Effective_Interventions
- Pajares Alonso, M. (2006) Inmigración y Políticas de Integración. Recuperat a <https://www.uv.es/cefd/14/pajares>
- Politico (2016) Europe can't afford to be blackmailed by Macedonia. Recuperat a <https://www.politico.eu/article/europe-blackmailed-macedonia-refugee-crisis-balkan-route-greece/>
- Santos, A. (2016) The importance of addressing mental health among refugee children. Recuperat a <https://nmfonline.org/wp-content/uploads/2016/02/Santos-Andrea-Paper.pdf>
- UNHCR (s.d) Child Protection. Recuperat a <https://emergency.unhcr.org/entry/120177/child-protection>
- VilaWeb (2015) Xifres i claus per entendre l'onada de refugiats sirians. Recuperat a <https://www.vilaweb.cat/noticies/xifres-i-claus-per-entendre-lonada-de-refugiats-sirians/>
- Zolberg, A.R., Suhrke, A., Aguayo, S. (1989). Escape from violence. *Conflict and the Refugee Crisis in the Developing Countries*. Oxford: Oxford University Press.